

Magyaregregyi lakodalmas

Magyaregregyi ugrós tanításának módszertana

Témavezető:

Varga Sándor
főiskolai tanár

Készítette:

Németh Csilla
Magyar Táncművészeti Főiskola
Pécs
Táncpedagógus szak
Néptánc szakirány
2008.

Tartalomjegyzék

1. Bevezető.....	3
2. Falu a Keleti-Mecsekben	4
2.1. Csernavölgyi Endréné.....	6
2.2. A magyaregregyi hagyományőrök.....	7
3. Lakodalom Magyaregregyen.....	10
3.1. Hagomány és színpad.....	22
3.2. A szövegek néprajzi hitelessége.....	25
3.3. Magyaregregy viselete.....	27
3.4. Magyaregregy muzsikája.....	30
3.5. Magyaregregy táncai.....	33
4. Táncpedagógiai segédletek az egregyi anyag tanításához.....	37
4.1. Magyaregregyi ugrós tanításának módszertana.....	37
4.2. Óvodások gyermekjátékai.....	38
4.3. Magyaregregyi ugrós tanítása kisiskolásoknak.....	42
4.4. Magyaregregyi ugrós tanítása 10-14 éves korú gyerekeknek.....	46
5. A dolgozat eredményei.....	49
5.1. Összegzés, következtetések, javaslatok.....	49
6. Irodalomjegyzék.....	51
6.1. Felhasznált irodalom.....	51
7. Mellékletek.....	53
7.1. Fonótól a vánkostáncig (szerkesztette Csernavölgyi Endréné).....	53
7.2. Filmek.....	89
7.3. A hangfelvételekről.....	89
7.4. A kották.....	91
7.5. Adatközlők.....	111
7.6. Képek jegyzéke.....	113
8. Köszönet.....	114

1. Bevezető

Dolgozatom témájának kiválasztásában egyidejűleg több fontos tényező játszott szerepet. Elsősorban az, hogy a népművészettel, néprajzzal foglalkozó általam ismert kiadványok csak érintőlegesen, vagy egyáltalán nem közölnek a dolgozat forrásául szolgáló község táncaira, táncéletére vonatkozó információkat.

Az ország többi néprajzi tájegységéhez képest Baranya megyében igen kevés a gyűjtés, és ha van is, nagyon kevés a feldolgozott, elérhető anyag, monográfia, közreadott felvétel. Mivel én is itt élek, feladatombnak tartom, hogy az általam tanított gyerekek elsősorban a saját környékük táncaival, szokásaival ismerkedjenek meg, és csak aztán a magyar nyelvterület többi tájegységének táncaival. Kodály Zoltán pedagógiai alapelveinek meghatározó pillére, hogy a zenetanulást is az anyanyelv, a népdalok tanulásával kell kezdeni, ez érvényes a tánctanításra is. Tovább gondolva ezt, az elvet helyi szinten is értelmezhetjük: a globalizáció kultúrákat romboló hatását valamelyest a régiók, a regionális gondolkodás, az ember-léptékű közösségek erősítésével lehet visszafogni. Ehhez a helyben élők identitását kell megőrizni, ehhez pedig a helyi közösségek felélesztése, életben tartása, helyismeret szükséges, aminek fontos része a helyi kultúra, így a néptánc hagyományainak ismerete, őrzése és használata is.

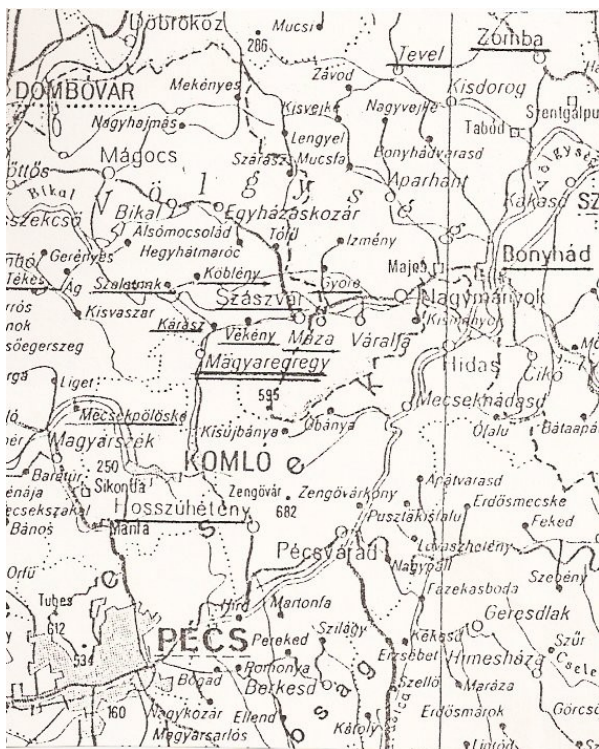
Az elmúlt néhány évtized alatt bekövetkező változások a népművészet és a néptánc iránti érdeklődés növekedését eredményezték. Mindazok számára, akik érdeklődéssel fordulnak Magyaregregy egykori táncélete iránt, áttekinthető, tartalmában hiteles anyagot szeretnék biztosítani.

Magyaregregyet személyes kötődésem miatt is választottam. Ugyan a faluban csak felnőttként éltem néhány évig, de táncoltam a hagyományőrző csoportban, amit akkor még Csenavölgyi Endréné, iskolájuk tanítónője vezetett. Később halála után került hozzám az a hanganyag, ami dolgozatom fő témája. Úgy gondolom, hogy a lakodalmas részletes feldolgozásával elég nagy zenei- és táncagyományt sikerül közkincsé tenni.

A faluban jelenleg nem működik táncegyüttes, aminek többszörösen összetett okai vannak, de reménykedem abban, hogy ez a dolgozat, és a hozzá kapcsolódó kutatások fellelkesítik majd a falubelieket, hogy újra kedvet kapjanak hagyományaik bemutatásához.

2. Falu a Keleti-Mecsekben

Dolgozatom terjedelméből kifolyólag nem vállalkozhatom többre, mint hogy rövid összefoglalást adjak a tárgyalt anyag megértéséhez, sajátosságainak objektív vizsgálatához.

1. kép: Magyaregregy környéke

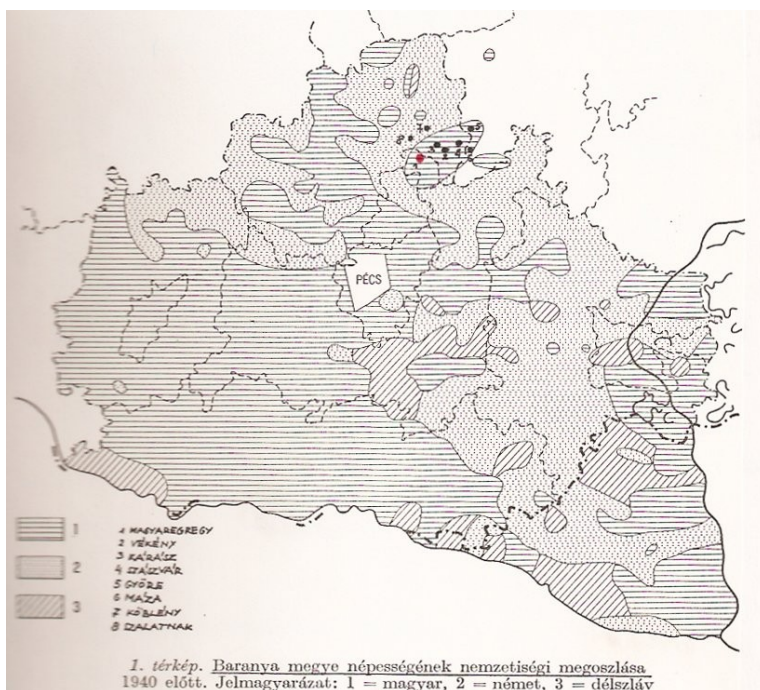
A község a festői szépségű Keleti-Mecsek északi peremén fekszik, az észak-déli, a Völgysegi-patak vízgyűjtőjéhez tartozó Magyaregregyi-patak völgyében. Fő vízfolyásának mellékágai a Vár völgyi- és a Nyárádi-patak. Domborzata hegyvidék jellegű. A kisebb lejtőkön mezőgazdasági termelés, a meredekhebben erdőgazdálkodás folyik.

A környék már a rómaiak alatt is lakott volt. A régészek a Várdombon 3. századból származó leleteket tártak fel. A középkorban itt működött a Szent Margit kolostor. Magyaregregy a török hódoltság alatt is folyamatosan lakott magyar helység volt. Lakossága a 13. században is magyar,

majd a század végén és a 19. század elején németek költöztek ide, a század közepére a lakosok 30 %-át elzászi iparosok tették ki. Ők molnárok, bognárok, kovácsok voltak. Számuk ezt követően fokozatosan fogyatkozott¹.

A község mai nevének alapja középkori eredetű, Egrögy, Egregy név alakban szerepel, az oklevelekben. Az égerfa régebbi (egir, agür) alakjából „gy” képzővel alakult ki. Jelzős formája a szomszédos völgyben a 18. században betelepített német falutól, Német-Egregytől (a későbbi Kisbattyántól) való megkülönböztetésül változott a 19. század első felében. A község nevét az Országos Községi Törzskönyv Bizottság 1902-ben meghagyta, csupán névírását változtatta meg Magyar-Egregyről a máig is használt Magyaregregy formára.

¹ Dr. Endrődi Gyula: Magyaregregy. A Mecsek zöld szíve értünk dobog, Magyaregregy Önkormányzati Képviselőtestülete, 1992.

A lakosság nagy része földműveléssel foglalkozott, csak néhány százalékát alkották az elzászi iparosok. Mivel a jobbágyfelszabadítás előtt a falu földesura a pécsi püspök volt, a jobbágytelek megváltását is neki fizették a lakosok. A birtokok nagysága nem volt túl nagy, tehát a legnagyobb birtokos is csak 20 holddal rendelkezett.

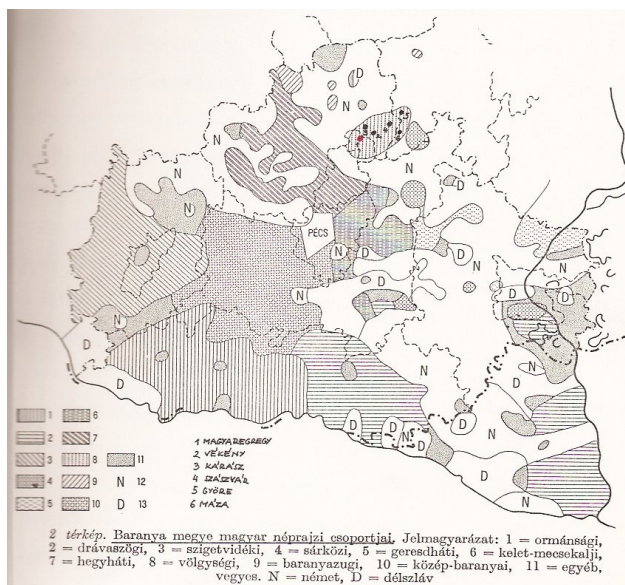
Az apró birtokokon nem lehetett megélni ezen a

2. kép: Baranya megye nemzetiségei

vidéken, mert a domborzati viszonyok miatt a termésátlagok alacsonyak voltak. Kiegészítő tevékenységük az erdőgazdálkodás volt. A jobbágytelkek nagyságának arányában erdőrész is járt a parasztnak, és az itt kitermelt fából, illetve a bonyhádi piacon való értékesítésből jutottak készpénzhez.

Zentai János¹ Magyareregnyet Vékény, Kárász, Szászvár, Máza, Györe, falvakkal együtt a katolikus, völgyeségi néprajzi csoportba sorolja. Néprajzilag feltűnően különbözik mind a hegyhátiól, mind a délebbre fekvő kelet-mecsekaljai területektől. Az egyik legjellemzőbb sajátossága színes női viselete. A völgyeségi asszonyok szoknyája rövidebb, szélesebb, és díszesebb a hegyhátiakénál. Különösen sajátos a fejviseletük: fél fejre kötött, kontyvassal merevített menyecskekendő.

A gazdasági körülményeknek való kiszolgáltatottsága ellenére (például a szűkös megélhetési lehetőségek miatt az orvvadászat majdhogynem dicsőség) büszke, látszólagos keménysége ellenére érzékeny, viszonylagos zárkózottsága

3. kép: Baranya megye néprajzi tájai

¹ Zentai János: Baranya megye magyar néprajzi csoportjai, Pécs, 1979.

ellenére barátságos. „Egrőgyinek” többnyire csak születni lehet. A „gyüttmentek” az egregyi ember tulajdonságait csak nehezen tudják magukévá tenni. A betelepültek és a beházasodottak a jellemző tulajdonságokat csak hosszú idő után sajátíthatják el.

A közösség rendelkezik igazságérzettel, annak maga eszközeivel alkalomadtán érvényt is szerez, a helyi szabályok megsértőit a falu kiveti magából. A kiközösítés megnyilvánulási formája esetenként az igazságosztó helyről, a kocsmából történő tetteleges kidobás is lehetett.

Az egregyiek ugyanakkor a befogadottak mellett kiállnak, őket a hivatalos hatalommal szemben is megvédik, mint ahogy tették ezt a második világháború után a szomszéd falvakból korábban betelepült németekkel. Vendégszeretők, társaságkedvelők. „Betöretlen, megalázatlan, szabad emberek.”¹

Az egregyiek zárt faluközösséget alkottak, ennek földrajzi és kulturális okai is vannak: a völgyeségi falvak közt Magyaregregy az utolsó község, a közeli falvak többsége német nemzetiségű. Sajátos életmódjuk, a fakitermeléssel való foglalatosság, a megélhetésért folytatott kemény munka is elszigetelte őket. Ezek házassági szokásaikban is mély nyomot hagytak: praktikus és gazdasági okokból kifolyólag is elsősorban a falubeliek közül választottak párt. Ennek köszönhetően az egregyi lakodalmi szokások sokáig megőrizték egyediségüket, és sokáig éltek a községben.

2.1. Csernavölgyi Endréne

Hasznos Valéria, akit a faluban mindenki csak „Tanító néninek” szólított (akkoriban ez rang volt), 1911. július 11-én született a Veszprém megyei Devecserben. Apja vasúti tisztviselő volt.

Pécsett járt elemi és polgári iskolába, majd itt végezte el a tanítóképzőt 1940-ben. A háborús időkben ideiglenes tanítónő, helyettes tanító volt Pécsett, Szilágyon, Viziszentgyörgyön, Várdarócon, Bodolyabéren és Bostán, 1946-ban Sellyére, 1948-ban Mágocsra került.

1949-ben házasságot kötött Csernavölgyi Endrével, 4 gyermekük született.

1951-ben saját kérésére Magyaregregyre helyezik, ahol szolgálati lakást kapott, majd férje halála után szüleit is magához költözteti. Itt dolgozott 1989-ben bekövetkezett haláláig.

¹ Füzes Miklós: Magyaregregy - Száz magyar falu könyvesháza Kht. 1990. 11 p.

Majd 50 éven keresztül tanította a legkisebbeket betűvetésre, olvasásra, számolásra. Aprólékos részletességgel vezette a falu krónikáját, egregyiekről, szokásokról, napi eseményekről. A Községi könyvtár vezetője volt, vetélkedőkkel, előadásokkal csalogatta az olvasókat a könyvek közé. A Honismereti szakkör az ő vezetésével gyűjtötte össze a falusi élet tárgyait. Ő volt a Falumúzeum gazdája, ahol lelkesen, nagy hozzáértéssel vezette végig a vendégeket.

Élénken érdekelte a hagyományok kutatása, a szokások gyűjtése. Énekkart alapított azokból az idősebb emberekből, akiktől gyűjtött. Az általa összegyűjtött gyermekjátékokat az iskolában újratanította a magyaregregyi gyerekeknek. Később a középiskolás, volt tanítványainak taníttatta meg a kórus tagjaival azokat a táncokat, amelyeket ők fiatalabb korukban táncoltak. Ebből a kezdeményezésből kiindulva alapította 1971-ben Győri Béla tanító úrral a Magyaregregyi Hagyományőrző Néptáncsoportot, amelyet haláláig vezetett. Nem helyben születettként, remekül vette észre, hogy a köréje sereglett idősebb emberek milyen értékes hagyományokat őriznek, és ezt igyekezett a fiataloknak továbbadni, színpadi formában megjeleníteni, és a rendelkezésre álló eszközökkel rögzíteni is.

Munkáját 1972-ben az Oktatásügy Kiváló Dolgozója, 1977-ben a Szocialista Kultúráért, 1978-ban Kiváló Munkáért kitüntetésekkel ismerték el.

Élete azóta is többeknek példa, Magyaregregyen a mai napig sokan foglalkoznak a falú életének kutatásával, a hagyományok ápolásával.

2.2. A magyaregregyi hagyományőrzők

A Magyaregregyi Hagyományőrző Néptáncsoport a Röpülj Páva mozgalom hatására alakult, Csernavölgyi Endréné kezdeményezésére 1971-ben. Tagjai olyan idősebb házastársak és táncos párok, akik fiatal korukban még ismerték, és természetes közegként élték a magyaregregyi szokásokat, táncokat; a tanítónő tőlük gyűjtötte a szokásokat. A kisiskolás tanítványokat tanították meg a népi gyermekjátékokra, majd a középiskolás korú tanítványoknak tanították meg a csoport tagjai azokat a táncokat, amelyeket ők táncoltak fiatalságuk idején.

A csoport először a magyaregregyi, új általános iskola avatásán lépett fel. Nagy sikert aratott a környékbeli településeken is a „Fonótól a vánkostáncig” című műsorukkal. A sok teendő miatt szaporodó feladatok ellátására Győri Béla tanár úr segítségét kérték.

1975-ben Tv-felvétel készült Budapesten, 1977-ben részt vettek a VI. Dunamenti Folklór Fesztiválon, Kalocsán, 1981-ben Gödöllőn a szakmai zsűritől „jó” minősítést kaptak.

Az idősebbek száma megfogyatkozott a csoportban, a fiatalabbak körében pedig kevésbé volt fontos a hagyományőrzés, a közönség szórakoztatása került előtérbe, évekig nem vettek részt minősítésen.

Csernavölgyi tanító néni halála után Kovács Árpád vezetésével ifjúsági csoportként működött tovább az együttes, szakítva a korábbi téveszmékkel, néhány idősebb bevonásával újra a hagyományok felé fordultak. 1990-ben a bagi minősítón a zsűri kedvezően nyilatkozott róluk.

1991-ben a 30 éves korosztály létrehozta az Ifjú Házasság Klubját, itt fogalmazódott meg az a gondolat, hogy a különböző vidékekről érkezett házastársaknak is meg kéne tanítani az egregyi táncokat. Ebből alakult a Mára Néptáncsoport Győri Gábor szervezésével, amelyet én vezettem.

4. kép: M.egregyi Hagyományőrző Néptáncgy. 1997. A kezdetektől fontos volt az igényes hagyományőrzés, amelyben Szabadi Mihály szakmai segítségét kértük. Új műsorokat is készítettünk, helyben és a környező falvakban, a német testvérfaluban, Stockumban a Tavaszi Fesztiválon léptünk fel. 1996-ban szereztük meg Pécsváradon a „Minősített Együttes” címet.

Ezután a táncsoport vezetését Kovácsné Deák Irén és Győri Gábor vette át. Az együtteshez ifjúsági csoport is tartozott, ezért a neve Magyaregryi Mára Hagyományőrző Néptáncsoport lett. Szerepeltek a Harkányi Szüreti Fesztiválon, a Pécsvárad Leányvásáron és Gesztenyeszüreten, a pécsi Mediterrán Ősz megnyitóján, és a „Keleti-Mecsek bemutatkozik” műsorában, a budapesti „Utazás kiállításon”, a Szentlőrinci Gazdanapokon; Orfű, Villány, Komló rendezvényein.

1998-ban Nagynyáradon, a Magyar Kultúra Napján megkapta a Pécs-Baranyai kulturális Szövetség Nívódíját. 1998-ban Pécsváradon megvédte minősítését. Ugyanebben az évben felléptek az erdélyi testvérfaluban, Máréfalván.

A sok program miatt az együttes 2000 végére elfáradt, működése 3 évig szünetelt.

2003-ban újraéledt a tánccsoport, a családos táncosok ekkor már gyermekeiket is hozták, egyszerre több generáció táncolt a színpadon, a 6 évestől a 60 évesekig.

Az együttes fellépett a Komló Kistérségi Folklor Fesztiválon, a Szászváron a Felvidékiek találkozóján, a Márévári Vigasságokon, falunapok, nyugdíjas esteken.

2004-ben az iskola átszervezésével, majd bezárásával a tánccsoport is megszűnt. A magyaregregyi tánccsoport története remekül tükrözi a politikai változások nyomán a '70-es években újraéledő népi mozgalmakat, a falvakba visszatérő életet, a civil közösségek megerősödését, majd a rendszerváltás utáni megtorpanás és megszorító intézkedések negatív hatását a kisebb falvak életére. Az is jól látható, hogy a dominó elv alapján az iskola bezárása mennyire leépíti egy község közösségi-kulturális életét, ezzel is az elvándorlást erősítve, az emberileg-természetileg élhető környezetet szociálisan fenntarthatatlanná téve.

Állandó kísérozeneke nem volt. Kezdetben citerazeneke kísért az együttest, majd a minősítő zsűri javaslatára a helybeliekből verbuvált fűvőzeneke. Állandó gondot jelentett a zenekar betanítása, sokszor hangfelvételre kellett fellépni.

A környékbeli, völgyeségi falvakban sem jelentős néprajzi gyűjtés, sem hagyományápolás nem volt, ezért jelentős feladat hárult az egregyiekre.

A csoport megalakulásakor nem ügyeltek a viseletre, így az idősebb asszonyok is a fiatal lányok piros, szalagos szoknyáját hordták. A Máré csoport megalakulása után kezdődtek el a kutatások az idősebb asszonyok és férfiak viselete után. Mindenki saját költségén hagyományos viseletet készített, és a műsornak megfelelően léptek fel a hétköznapi, illetve ünnepi viseletben.

Műsorok: Fonó, Lakodalmas, Egregy táncai, Kukoricafosztás, Völgyeségi magyar táncok, Kontyfeltűzés, a környék jellemző táncaiból készített menettánc.

Munkájukat Felföldi László, a Zenetudományi Intézet Táncosztályának vezetője segítette a magyaregregyi archív anyag rendelkezésükre bocsájtásával. Vásárhelyi László népzene- és néptánckutató egy értékelés alkalmával méltatta a magyaregregyiek táncát.

3. Lakodalom Magyaregregyen

5. kép: Ifjú pár régi viseletben

Az 1930-as években a faluközösség rendje, szokásai, normái nagyban különböztek a maitól: a fiatalok a házasság előtt számos megmérettetésben vettek részt. Munka és elvárások közt nőttek fel, meg kellett felelniük az akkori követelményeknek. A családban nem nagyon érvényesíthették szabad akaratukat, hiába adtak hangot tiltakozásuknak, az engedelmesség volt az erősebb: apáik-anyáik által kitaposott útról csak ritkán térhettek le, el kellett fogadniuk a házasság célját. Nehéz megítélni, hogy mennyi azok aránya, akik kényszerből házasodtak, mivel ez annyira nagy visszhangot keltett a közösségekben, hogy a mai napig példaként emlegetik, míg a szerelemből vagy saját akartból házasodókat kevésbé emlegetik.

A házasság volt az egyetlen törvényes, elismert viszony férfi és nő között, alapja a gazdasági együttműködés volt. Az egyén számára megváltoztatta a társadalomban elfoglalt helyét, egész magatartását.

A házasság legfontosabb célja a parasztgazdaság fenntartása, lehetőleg növelése volt. A magyaregregyi földek nem túl termékenyek, ezért jószág tartással, fakitermeléssel próbálkoztak több pénzhez jutni; gazdagsági gyarapodásukat a rétek megvétele, illetve az istállók, gazdasági épületek jelezték.

Ennek szellemében nevelték gyermekeiket is: az első fiút szándékoztak otthon tartani, hogy leendő feleségével – kezdetben a felügyeletük alatt – továbbvigye a gazdaságot, a többi fiú- és leánygyermeket igyekeztek a házból „kiházásítani”. Ha csak lányok voltak a családban, akkor a legkisebbet fogták otthon.

A fiatalok minél jobb helyzetbe szerettek volna kerülni, de mindig igyekeztek megszerezni szüleik elismerését. A fiatalabb legény vagy leány esküvője mindig idősebbé után volt lehetséges. A családalapítás nagyon fontos volt, ez adott értelmet a vagyoni növekedésnek. Nagyon kevés agglegény, vénlány akadt a faluban, a rokonok igyekeztek párt találni a

számukra. Akik otthon maradtak, azok „meghunyaszkodtak” – általában valamilyen testi fogyatékoságuk miatt. A módosabb családokban 2-3, a szegényebbeknél 5-6 gyerek volt. 16 éves koruk után kerültek a lányok eladó sorba, ezt külső jegyekkel is jelezték (viselet, hajviselet), 20 évesen már vénlánynak számítottak. A fiúk 18 évesen kerültek legény sorba, ekkortól járhattak kocsmába, bálba, és a 3 éves katonaidő letöltése után házasodhattak meg. 25 évesen számítottak vénlegénynek.

Ismerkedésre leginkább a vasárnapi alkalmak nyújtottak lehetőséget. A magyaregregyi fiatalok a közös egyházközségbe jártak a kárásziakkal és vékényiekkel. A templomba menet és a mise alatt tudták kiszemelni a legények a nekik való párt. Ha szép volt az idő a leányok az utcán sétálgattak, a legények pedig egy-egy háznál gyűltek össze szórakozni. A lányok énekükkel csalogatták a fiúkat az iskola előtti nagytérre, ahol a „pulger” (fúvós) zenekar játszott. Az iparosok gyerekei nem vettek részt a táncban, csak játszottak a közeli Arnold kocsmában. A fiatalok kedvenc játéka a „Szüccs ki macska” volt, ebben kitűnt, hogy ki kinek tetszik. Aztán átmentek a Barkáék kocsmája előtti térre, ahová a zenekar is követte őket. Este a legények hazakísérték a lányokat a kapuig, ha engedélyt kaptak rá, és ott beszélgethettek az esti harangszóig. Az illem megkívánta, hogy a leánynak az első alkalommal közölnie kellett, hogy a legény jöhet-e máskor is.

Rossz idő esetén, mindig megbeszélte helyen, egy lányos háznál gyűltek össze a leányok, és ide a legények is bejöhettek engedély nélkül (a szülők ilyenkor a szomszédokba mentek).

Rendszeres találkozási hely volt a fonóház, amit maguk béreltek és fűtöttek, ahol a kenderfonás közben daloltak, tréfálkoztak.

Fontos alkalmak voltak a búcsúk és a bálók. Magyaregregyen Kisasszony napján (szeptember 8-án) van búcsú, de régen az egregyi lányok „bandában” a szomszédos búcsúba is elmehettek. Bált az aratás, szüret befejezésének tiszteletére, karácsonykor, újévkor, farsangkor tartottak.

A paraszti munka is biztosított lehetőséget az ismerkedésre: kalákában jártak tollat fosztani, kendert tilolni, kukoricát fosztani. Ilyenkor bemehettek a lányos házakhoz a legények.

A házasság elsődleges célja a gazdaság működtetése, gyarapítása, az utódok felnevelése volt. Ebben kevés teret kaptak a fiatalok érzelmei, döntést – gazdasági szempontok alapján – elsősorban a szülők hozták meg, a fiataloknak le kellett mondaniuk szívük választottjáról, ha az valamilyen szempontból nem felelt meg a szülőknek.

A legény kezdeményezésére a leány engedelmeivel kezdődhetett meg a komolyabb udvarlás. A legény bármelyik nap - péntek kivételével - esténként mehetett a lányos

házhoz, de először csak a kapun kívül beszélgethetett. Fontos munkák idején ez is elmaradt. Harangszó után a fiúnak el kellett mennie, a házba csak akkor mehetett be, ha a lány megszerezte szülei beleegyezését. Abba helységbe mehetett, ahol a szülők, nagyszülők tartózkodtak. Nagyon illedelmesen kellett viselkednie, meg sem foghatták egymás kezét, és általában az érdekelte a szülőket, hogy mennyire ért a gazdasághoz.

A párválasztásban a rokonok is segítettek, de voltak akik „hivatásosan” vagy önszántukból „kommendáltak” (közvetítettek).

A párok az udvarlás időszaka alatt igyekeztek megkedvelni egymást, és ha szüleik beleegyeztek a házasságba, akkor várták a döntést igazoló ünnepélyes alkalmakat.

Magyaregregyen „háztűznézőnek” hívták a lányos háznál tett látogatást, ahol a legény szülei megtekintették a körülményeket és megbeszélték a tennivalókat. Vasárnap este a legény szülei a legény után érkeztek a házhoz, ahol borral és kaláccsal kínálták őket, csak a szülők, nagyszülők, testvérek voltak jelen. Ünnepélyesen beszéltek a fiatalokról, majd rátértek az anyagiakra (bútor, ágynemű, pénz, birtok, örökség); ismerték egymást, írás nem készült.

Hamarosan következett a viszontnéző; amelyre a lány előbb ment, apja-anyja az állatok etetése után. Ekkor már megállapodtak a „gyűrűző” (eljegyzés) időpontjában, szóba került a lakodalom.

Kéretni régebben a legény az édesanyjával ment, még „móringot” (foglalót) is kellett fizetnie, amit úgy alkudtak ki. Újabban mindkét szülőjével és keresztszüleivel, és a keresztapa volt a szószóló.

A szombat este tartott „gyűrűzőn” vagy „kézfogón” a pár szülei, kereszt- és bérmaszülei, nagyszülei, testvérei vettek részt. A keresztapa rigmusokba foglalva újra megkérte a leány kezét, és elhangzott a válsz is, majd a vőlegény felhúzza a menyasszony középső ujjára a gyűrűt; a „menyelány” díszes zsebkendőt nyújtott át. Az ifjú párt asztalhoz ültették, és megkezdődött a vacsora. Utána énekkel és tánccal ünnepeltek, ami hajnalig tartott. A módosabbak zenekart is fogadtak, és a zenészek hazakísérték a vőlegényt.

A „jegyesség” (az eljegyzés és a lakodalom közti időszak) alatt a vőlegény a menyelányt bármelyik nap látogathatta, a szokásos helyekre együtt járhattak, mutatkozhattak már együtt, lassan elkülönültek a többiektől. Hűségükre vigyázni kellett, mert a falu szemmel tartotta őket, és ha bármi kis csapodárságot észrevettek „kibuzerálták” (az eseményt kikarikírozva dalba foglalták, és kiénekeltek) őket.

„Hirös Manci udvarában dínom-dánom,

A Mancika ül a rugalmas díványon.

*Sánta Pista legyezi, személyesen tegezi,
Fulner Pétör rádiózik, észre sem veszi.
Mondja kedves Mancsi, kérem
Mondja kedves Mancsi, kérem, hány óra?
Van-e kedve kijönni egy
Van-e kedve kijönni egy sétára?
Így jár felénk máma minden ilyen lányka,
Mert a Pétör, az a csacsi, csak odajár a becsali csárdába.”*

A lakodalom napjáig a fiataloknak gondoskodni kellett a „beiratkozásról” (bejegyezte őket a jegyző) Szászváron, ahová csöngős kocsival vagy szánnal mentek. Hazafelé beiratkoztak Kárászon a papnál is, aki három vasárnap kihirdette őket a misén a templomban, és a negyediken volt az esküvő.

A fiatalok feladat volt a lakodalmi tisztségviselők, „vőférek” vagy „vőfények” és násznagyok meghívása és felkérése, akik segítettek a vendégelhívásban is. A rokonok ismerősök listáját a szülők állították össze. Először a közelebbi rokonokat hívták, tréfás, rímbe szedett mondókákkal. Volt akit „késztőbe” is hívtak, segédkezni a lakodalmi konyhán. A lakodalom békülési alkalom is volt. A „nyoszolyók” (lány tisztségviselők) szerepe csak a lakodalom napjára szólt.

A falusi lakodalom mindig jelentős költségekkel járt. A házasságra való felkészülés már a jegybenjárás előtt megkezdődött: a nagylányt a háztartási tennivalókra, a kézimunkákra készítették fel, a legény fokozatosan megtanulta a fontosabb gazdasági tevékenységeket. Az esküvőt, a lakodalmat mindenki várta: a szülők büszkeséggel és aggodalommal, a vendégek örömmel, a fiatalok izgalommal (ha szerették egymást), de csak „dologtévő idő” után (ősz végén télen) lehetett megtartani - ezen kívül csak sürgős esetekben.

A lakodalmat ott tartották, ahol a legény lakott, vagy ahová az ifjú pár költözött. A bútorokat kivitték a házból, a kocsmából és a szomszédból kértek asztalokat és székeket, ha kisebb volt a lakás, akkor előtte próbát is tartottak.

A zenekart már közvetlenül az eljegyzés után lefoglalta a vőlegény, az egregyi pulger banda tagjai „rézzel és hegedűvel is játszottak”¹.

Az esküvő napjára a legény és a lány is minden szükséges ruhaneműből újat kapott, nem illett kölcsönkérni, megvették. A lányoknak az apjuk vette meg a lakodalmi cipőjüket, ami egyben az első cipőjük is volt. A menyasszonyi ruha anyagát, a kék vagy rózsaszínű selymet, és a finom fehér kelmét a legközelebbi vásárban vásárolták. A módosabb

1 Vörös Krisztina: Lakodalmi szokások Magyaregreden, Kaposvár, 1993. 47. p

legények is csak kisebb ajándékkal kedveskedtek a menyasszonyuknak. A legényruhát, az ing kivételével, a fiú szülei szerezték be. Az ingnek való „gyolcsot” a lány vette, és ő varrta vagy varratta párjának.

Bálint János /1942/

Papp Ferenc /1948/

6. kép: Korabeli esküvői ruhák

A menyasszony kelengyét – vánkások, dunnák, lepedők, abroszok, kendők, szalvéták, blúzok, szoknyák - a leány 10 éves korától gyűjtötték, ez elsősorban a nők dolga volt. A menyasszony hozományhoz tartozott a bútor is (2 kétajtós szekrény, 2 ágy, egy nagy asztal 4 székkal, egy tükörállvány), de ezt a lakodalom után csináltatták.

A lakodalmi konyha mindig a legényes háznál volt, oda mentek a menyasszony szülei, és a többi segítő is. Már előre gyűjtötték a diót, mákot, tojást és gondoskodtak a borról. Két héttel előtte kezdődött a „készítő” a diópucolással, majd elkészítették a levestésztát. Csütörtökön már a lányok is bekapcsolódtak a készülődésbe, összeszedték a konyhai felszerelést: tányérokat, edényeket, tepsiket; az asszonyok kenyeret és kalácsot sütöttek.

A férfiak pénteken vágta le az állatokat (disznót, marhát), az asszonyok hozták a tyúkot vagy csirkét, és előkészítették, tepsibe rakták a réteseket. Szombatra csak a húsleves és a töltött káposzta főzése, a pecsenyék sütése maradt. Késő este volt a „kislakodalom”, a készülődés méltó befejezéseként a rokonok felszabadultan mulattak.

A legénybúcsú a lakodalom előtti hét szombatján volt. A préháznál a házasulandó legény étellel és itallal kínálta társait, előkerültek a régi emlékek, ugratások, szóba került a férfiúi büszkeség, az intelmek, tanácsok, az életmegváltozása miatti szomorúság. Lánybúcsú nem volt szokásban.

A lakodalom napján a fiatalok annyi rozmaringágakat díszítettek fel, ahány vendéget vártak. Ezután készítették el a násznagyok borosüvegeit.

Dél előtt volt a polgári esküvő Szászváron a jegyzőégi hivatalban, ezen a lakodalmas nép nem vett részt. A menyasszony a leendő anyósától kapott ruhában, a vőlegény fekete esküvői öltönyében és a két keresztapa „felsallangózott” lovas kocsival mentek. Délre értek vissza, az asztalokon csak kalács és bor volt. Mindenki otthon ebédelt, a vőlegényes és a menyasszonyos háznál külön gyülekeztek a vendégek. A zenészek délben érkeztek, ők kaptak ebédet, meg is traktálták őket, ezután a lakodalmas

7. kép: Násznagy borosüveggel ház előtt muzsikáltak „hívogatót” (egymás után három hosszú nótát). Ekkor tüzték fel a lányok a bokrétákat (a felpántlikázott rozmaringágakat), ezzel választottak a lányok párt maguknak a lakodalmas menetben. Eközben a házban a vőlegény búcsúzkodott, majd a násznép előtt meghallgatta a „búcsúztatóját”: bejöttek a zenészek, és az udvaron egy szomorú „hallgatót” kezdtek fűjni, a vőlegény, két nyoszolyólánnyal kijött a küszöbíg, itt volt a „kikérés”, ami az első vőfér megtisztelő feladata volt. Elbúcsúzott a családtagjaitól egy-egy strófával, közben a zenészek muzsikájukkal aláfestették az elmondottakat.

A búcsúzó után vidám zeneszóra indult el a lakodalmas menet a menyasszony háza felé: elől a vőlegény két keresztapja (násznagy) utána a vőlegény a két nyoszolyólánnyal, azután a két keresztanya, szülők, a közeli rokonok, a két vőfér, majd a távolabbiak és a barátok, legvégül a zenekar.

A menyasszonyi házban is készülődtek, a két keresztanya öltöztette a menyasszonyt, amit lánypajtásai csodálattal és némi irigységgel szemléltek, a szülők és a kíváncsiskodó asszonyok siratgatták. A férfiak közül senki sem nézhette meg. Közben odaért a násznép, és elhelyezkedtek az udvaron.

8. kép: A menyasszonyi ruha és főkötő

A zenekar a lépcső közelében elkezdte a hallgatót, a vőlegény a két nyoszolyójával a lejárattal szemben várta menyasszonyát, akit a két vőfére vezetett ki. A nyoszolyólányok és a szülők mögöttük álltak. A menyasszony búcsúztatás a vőlegényéhez hasonlóan zajlott.

Ezután a mars jelezte, hogy indulni kell a templomba. A lakodalmas menet szokásos rendjében mindenki tudta a helyét: elől a 4 násznagy (a vőlegény 2 keresztapja és a menyasszony 2 keresztanyja) a rozmaringos-kalácsos borosüvegekkel, aztán a vőférek vezették a menyasszonyt, utánuk vőlegény a nyoszolyólányokkal, utánuk jöttek a keresztanyák, a szülők, a közeli és a távoli rokonok, a barátok és barátnők, a szomszédok. Hogy ne legyen túl hosszú a menet az örömanyak csoportokba rendezték a fiatalokat (2-3 pár egy sorban), „utcaszéltében” mentek. Legvégül a zenészek indultak el. A menetben haladó férfiak borral kínálták a bámészkodókat, a menet végén kötéyes gazdasszonyok kalácsot osztogattak a bámészkodó gyerekeknek. A kárászi templomig gyalog, végig dalolva-muzsikálva tették meg a másfél kilométeres utat. Négy helyen is megálltak a fiatalok táncolni, az ifjú pár, a szülők és a násznagyok nem táncolhattak. A vőlegény keresztanyja összekötött lábú, „puskás tikkal” vidította a násznépet, amelyet a menyasszonyos háztól a lakodalmas házig kellett eljuttatnia.

Az egregyiek a „hangos esküvőn” az egregyi tanítót kérték meg, hogy énekével tegye ünnepélyesebbé a ceremóniát. A párt orgonaszó kísérte az oltárig, majd felcsendült az ének:

*„Jézus, mennyei vőlegény, jer az oltárhoz!
Nyújtsd ki áldó szent jobbodat a jegyespárhoz!
Add nekik szent szívedet, add üdvhozó fényedet,
Hogy egymást forrón szeretvén néked éljenek!...”¹*

¹ Nemes tanító úr szerzeménye

Az esküszöveg és a prédikáció után a pap kísérte az ifjú párt a templom ajtajáig. Ott a kezükbe adott egy feszületet, hogy otthonukat megóvjá a bajtól és rossztól. A szertartás befejezéséül a hívek a sorsfordulók alkalmából szokásos éneket énekelték:

*„Jézus szíve, szeretlek én,
segíts át az élet tengerén!...”*

A násznép lassan kivonult a templomból, a két keresztapa megköszönte és kifizette a ceremóniát (mindig többet adtak, mint amennyit a pap kért), aláírták az anyakönyvet, otthagyták a feldíszített borosüvegeket, és meghívták a lakodalomba.

Visszafelé menet mindenki a saját párja mellett állt: a menyasszony a vőlegénnyel, a nyoszolyólányok a vőfélyekkel.

A lakodalmas háznál először a menyasszony bekérése történt meg. Majd az udvaron a meghozott puskás tikot csapkodták, riogatták, hogy jajgasson. Ezután a menyasszony egy pohár vizet öntött a háta mögé, egy szakajtó búzát vagy kukoricát rúgott fel, hogy szeressen a baromfiakkal foglalkozni. Amikor a násznagyoktól engedélyt kapott a betérésre, ismét a vőférfi beszélt helyette.

Utána a vőlegénnyel közösen fogadták a jókívánságokat, mindenki sorra megcsókolta őket, és sok szerencsét, boldogságot kívántak a házasságukhoz. Utána kezdődhetett a tánc. Az első számot mindig az ifjú párnak játszották, a másodiknál a vőférfi is felkérhették a nyoszolyókat, majd fokozatosan a többiek is bekapcsolódhattak. A mulatságban a vőlegény is felkérhetett másokat, a menyasszonyt is el lehetett kérni. A vacsoráig folytatódott a tánc kisebb szünetekkel.

9. kép: A kárászi templom

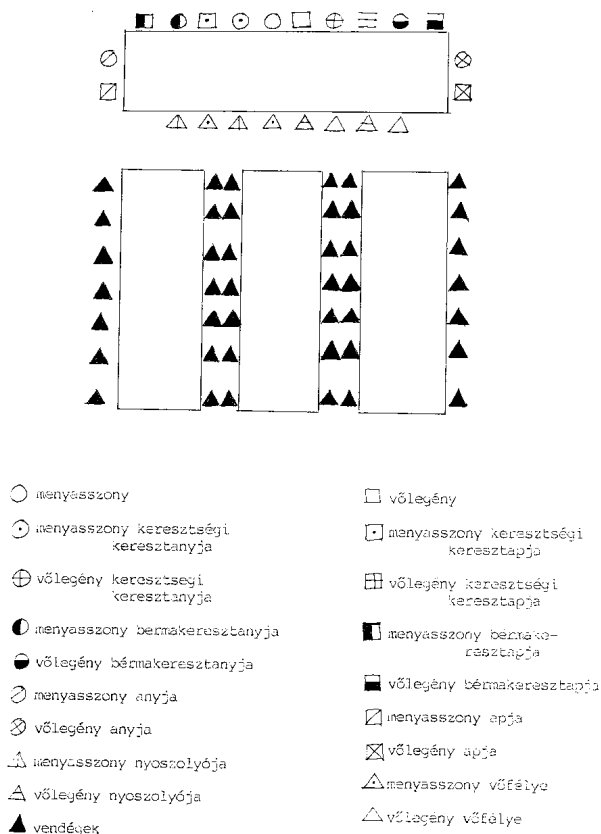

10. kép: Vacsora a háznál

Vacsora előtt a menyasszony kiválasztott egy 1-2 éves gyereket, az ölébe ültette, adott neki egy almát; hogy neki is ilyen szép gyerekei legyenek majd. Azután egy keményre főtt tojást kellett a vőlegénnyel közösen megennie, hogy ne csalják meg egymást. Az egyik vőfély megköszönte a násznagyok eddigi

közreműködését, a vacsora alatt mások vették át az irányítást. A köszönet jelezte, hogy elkezdődhet a vacsora, a főétkezés. Szervezetten, meghatározott ülésrend szerint történt, az ételeket hagyományos sorrendben szolgálták fel. Nem állt sok fogásból: húsleves (farsang idején kocsonya), töltött káposzta, majd pecsenye, utána rétes, fehér és vörös bor. A „fölvigyzó” vagy „fölvigyzó sógor” irányította az ételek felhordását, és ritmusokkal dicsérte az ízüket. Az első beköszöntése előtt elejtette a zöldséges tányért, hogy az darabokra törjön. Majd a leves tálalása előtt a vőlegény elé rakták a nyers kakastaréjból, malacfarokból és két főtt zöldséghalomból álló, a vőlegény férfiasságára utaló kompozíciót, amely nagy nevetést hozott. Az ifjú pár előtt mindig a fölvigyzó végezte a tányércserét, ő gondoskodott az elfogyott ételek, borok pótlásáról is. Az ételeket, italokat kísérszöveg mellett tette az asztalokra.

A lakodalom ülésrendje

11. kép: A vacsora ülésrendje

belőle, hogy kövessék a példáját, ebből a pohárból kellett ilyenkor inniuk. A másik vőfély pedig két egymásra rakott tányérba gyűjtötte a pénzt a zenészek számára szolgáltatásukért. A főasztalnál kezdtek, először az ifjú pár kívánságát teljesítették. Amikor az összes felnőtt vendég nótáját elénekelték, véget is ért a vacsora, és elkezdődött a reggelig tartó multság.

A vacsorához tartozik még a menyasszony cipőjének az ellopása, amely a menyasszony tudtával történt, de a vendégeket mindig meglepte. A hírt azonnal közzé tették, és elkezdődött a licitálás, és a pénzt be kellett dobni egy tányérba vagy kalapba, de kizárólag a menyasszony szeme láttára. Miután megunták, bemondták a legény nevét, ki visszaadta a cipőt, és nekiajándékozta az összegyűlt pénzt.

Mire a vendégek leültek a vacsoraasztalhoz, addigra a zenészek már megvacsoráztak, és mindenki zenés kívánságát teljesítették, ezt az egeregyiek „dusolásnak” vagy „tusolásnak” mondták. A két első vőfély után ment a primás, majd a zenekar, a rigmus elhangzása után töltött a poharába, ivott

Vacsora után a szakácsnék az edényekkel hatalmas zajt csapva végigverbungolták a szobákat, nagyokat kurjongattak, rikkantottak. Régebben ilyenkor kásapénzt is szedtek. A hangulat egyre fokozódott, és éjfélig szinte egyvégtében táncoltak.

Ahogy fogytak az ételek, fogyott a bor, emelkedettebb lett a hangulat, a vendégek közül is a bátrabbak humoros szereplésükkel derítették még jobb kedvre a lakodalmasokat. Főleg a fiatalok éljeneztek sűrűn, mert az „Éljen az ifjú pár!” kiáltáskor az új házasoknak abba kellett hagyniuk az evést, és meg kellett csókolniuk egymást.

Éjfélkor került sor a „menyasszonytáncra” vagy „ajándéktáncra”. A két örömanya helyet foglalt a zenekar előtt egy nagy ruháskosárral, amibe az ajándékokat gyűjtötték; egy vőfély melljük állt egy tányérral, ebbe szedte a zenekarnak az aprópénzt. Az ajándéktánc mindig csárdás volt. A zenészek rövideket játszottak, és mindenki kurtát táncolt csak az ifjú párral. Ha ágyneműt, ágyterítőt vagy paplant kapott, azt ráterítették tánc közben, hogy mindenki lássa. Lekéréskor az elköszönő megcsókolta a menyasszonyt és a vőlegényt. A kosarak megteltek ajándékokkal, az örömanyák zsebeiben gyűlt a pénz, a vőfély csörgette a tányért:

„Eladó a menyasszony! Eladó a vőlegény!”

Amikor már senki sem adott ajándékot, az utolsó tánc az új páré lett ismét. A vőfély szólt a legényeknek, akik előszedték az eldugott söprűket, és „kisöprűzték” az új asszonyt. Az ifjú pár egymás kezét fogva futni kezdett, az ifjú férj próbálta védelmezni a feleségét, a sikoltozást elnyomta a hangos zenészó. A tréfás jelenet után a vendégek folytatták a szórakozást, a menyasszony pedig elment levenni az esküvői ruháját.

A szomszédban kaptak helyet a fiatalok. Az öröm és a keresztszülők fogták az ajándékos kosarat és utánuk mentek, külön-külön megszámolták a pénzt, majd összerakták a fiatalok számára. Közben a menyasszonyt a keresztanyjai vetkőztették. Amikor a koszorút levették fejről, babonából az ifjú férj nyakába dobták, hogy a menyecskének is legyen szava a házasságban. Az új asszony felhúzta a menyecske ruhát, amit a faluban büszkén viseltek: fehér vagy halványsárga zsinóros, fekete bársonypruszlik, bubaujja selyemszalaggal összehúзва, sötét alapon színes mintás, bársony vagy „kásmér”, selyemszalaggal és csipkével díszített „szedett szoknya”, félkör alakú, keményített „likas” vagy „riselt kötő” (kötény), gyakran nagy rózsamintákkal. A menyecskének be kellett kötni a fejét, a „főkötő” jelezte az asszonnyá válást. Ehhez az új asszony haját fel kellett kontyolni, ezt hívták „kontyföltőzésnek”. Az ifjú férj ritkán öltözött át.

12. kép: Kontyfeltűzés

A lakodalomba visszatérő ifjú párt nagy éljenzéssel fogadták. A zenészek dust húztak, és az új asszonyt felköszöntötték a szoba közepén állva.

A menyecsketánc után következett a „vánkostánc”, amit addig jártak a verbunkra, amíg az új házasok ott voltak. Egy férfi kezdte, a kispárnát a vállához tette és verbunkolt, a többiek a kör szélén járták, majd amikor a zene még gyorsabbra váltott, akkor a párnát ledobta az elé a nő elé, aki tetszett neki, mindketten gyorsan letérdeltek, adtak két csókot egymásnak, majd helyet cseréltek. Most a nő választott. Így folytatódott ez sokáig, míg legvégül a vőlegény vagy menyasszony csóka vetett véget a körjátéknak.

A vánkostánc után, pihenésül a primástréfás vigaszdíj gyűjtése derítette fel a társaságot. Az új asszonynak meg az új embernek még egy kicsit illett a vendégek között maradniuk, utána „elhálhattak” (elmehettek). A nászágyat rendszerint a menyasszonyos házban készítették el nekik, régen az is előfordult, hogy a szénapadláson töltötték a nászéjszakát. Ilyenkor a létrát felhúzták a biztonság kedvéért. Még korábban a házasokat zenészővel kísérték elhálni, és az istállóban is tölthették az éjszakát.

Hajnalba is mulattak a vendégek, ekkor hozták ki „kupicákban” a pálinkát, kivonultak az udvarra, majd az utcára, és méltóképpen elbúcsúztatták a hazatérőket. A távozó vendégeknek kóstolót csomagoltak kalácsból.

Nem volt szokásban a többnapos lakodalom, a szülők igyekeztek kitenni magukért, hogy emlékezetes maradjon, ez is elég nagy áldozatot kívánt a szülöktől. Másnap már arra törekedtek, hogy visszaállítsák a ház rendjét. A segítőknek kóstolókkal köszönték meg szolgálataikat. A rokonok még együtt ebédeltek és vacsoráztak a maradékból, és a vacsora után énekléssel ünnepelték meg a lakodalom sikerességét, ekkor már tánc nem volt.

13. kép: Násznép

A „nászagy” vagy „nyoszolya” átvitele nem volt olyan ünnepélyes. A lakodalom utáni hét valamelyik napján történt, a menyasszony jussát a anyja és testvérei követték, ezt „jussvivésnek” hívták. A két anyós közösen, jelképesen vetette meg a fiatalok ágát, majd asztalhoz ültették őket, és bort tettek eléjük.

A lakodalom utáni héten még nem volt szabad hazamenni a szülőkhöz, csak az avatás után, amikor a pap megismertette őket jogaikkal, kötelességeikkel és a szokásokkal.

3.1. Hagyomány és színpad

Az egregyi hagyományörzők műsora sok néprajzi elemet őrzött meg hitelesen. Ez elsősorban annak köszönhető, hogy a csoport tagjai nem „visszatanulták”, hanem „újraélesztették” hagyományaikat, illetve a fiatalabbaknak tovább adták.

Műsoruk szövege hűen tükrözi a párválasztási és lakodalmi szokásokat. Az előadás első felében a párválasztási, udvarlási szokások elevenednek fel, ezeknek a helyszíne leggyakrabban a fonó és a lányos ház kapuja. Az elhangzó dalok, tréfás szövegek ezeknek a hangulatát próbálja meg felidézni. A második részben a lakodalom és az azt megelőző hagyományok elevenednek fel.

A műsor hitelesen tükrözi a beszámolók és a kutatások által feltárt mozzanatokat, melyek szinte törvényszerűen követik egymást.

1. Fonó

A fonó kötetlenebb, tréfákra, éneklésre és táncra is lehetőséget adó légkör volt a legjobb hely az ismerkedésre, a megfelelőnek tűnő pár kiválasztására. Ebben a részben a fonó hangulatát vicces párbeszéd, és a megszólaló dalok - amelyek ott is elhangozhattak - adják vissza.

2. Kapu

Az udvarlást, a leányok kerülgetését, a szerelmes párok csínyeit mutatják be ezek a dallamok. A helyzetet mindig a pár közti meleg vonzalom, és a szülők előtti titkolózás határozza meg.

3. Kéretés (43)

Ezzel a jelenettel kezdődik el a lakodalom előzménye. A színpadon megjelenített változat eléggé stilizált, leegyszerűsített.

4. Leányvásár (45-47)

A gazdasági válság előtt szokás volt, hogy a leányt meg kellett váltania a vőlegénynek a családjától, ezzel tulajdonképpen megváltotta a leányt, aki innentől kezdve az új családjának gazdaságát szolgálta.

5. Fiatalok hűségfogadása (48)

Másodlagos szerepe volt a fiatalok érzelmeinek, de fontosnak tartották, hogy minél erősebb kötődéssel alapozzák meg gazdasági sikerességüket, összerázódjanak.

6. Lakodalomba hívás (49)

A színpadi változatban a vőlegény miután meghívja a lakodalmába a vendégeket egy másik lakodalomba készül – az eseményeknek ezzel az összetorlasztásával az időbeli ugrásokat próbálták meg áthidalni a műsor szerkesztői. Valószínűleg az sem hiteles, hogy az ifjúpár hívja meg a vendégeket, mert más adatközlők szerint ez a násznagyok, keresztapák esetleg vőfélyek feladata.

7. A templomi esküvő (51)

Az esküvőt délután 2-kor tartották. Magyaregregyen, valószínűleg a szegénység miatt a lakodalom csak este kezdődött, a násznép délután külön-külön a menyasszony, illetve a vőlegény házánál várakozott, kalácsot és bort kaptak.

8. Házassági tanácsok (56)

A lakodalmi hangulat oldódásával valóban előkerültek a jobb beszélőképességű szónokok, akik tanácsokkal látták el az ifjú házасokat, azonban ez valójában inkább a vacsora után történt.

9. A menyasszony kikérése este (58-59)

A lakodalom előtt a násznép a lakodalmas háztól átvonult a lányos házhoz, és kikérték a menyasszonyt. Azonban az ágyak és a kelengye átvitele nem ekkor és nem ilyen ünnepélyes körülmények között történt Magyaregregyen (a bútor egy része ilyenkor még meg sem volt).

10. Menyasszony búcsúztatása (62, 64, 66, 67, 69, 71)

A vőfély feladata, hogy a menyasszony nevében elbúcsúzzon a családtól.

11. Párta nóta (74)

Dallal, hangos zenével, feltűnést keltve vonulnak a lakodalmas házhoz.

12. Menyasszony bekérés (75-76)

A vőlegény családja ezzel az ünnepélyes aktussal fogadja be a menyasszonyt.

13. Tálalás: leves (77), kocsonya (78) kalács, rétes és bor (79)

A vacsorának szigorú rendje van. A fogások előtti tóosztoknak szórakoztató és étváagnövelő hatása van. Az állandó menük sorából kimaradt a pecsenye.

14. Köszönet a násznagyoknak (80)

A násznagyok szolgálatait a vőfélyek a vacsora alatt szokták megköszönni, és ettől kezdve veszik át a szórakoztatás és irányítás szerepét tőlük, a műsorban ez rossz időpontba került.

15. Gazdasszonytánc (82)

A napok óta segítő rokonok és barátok ünneplik ezzel a készülődés sikerességét.

16. Tanulságos történetek (81, 83)

Az emelkedett hangulatban a násznép egy-egy tagja tanulságos történetekkel szórakoztatja a lakodalom népét, egyben jókívánságokkal köszönti fel az ifjú párt.

17. Ajándékozás és menyasszony tánc (84)

Általános szokás szerint éjfél körül történik a menyasszonytánc, amiben Egriyén a vőlegény is részt vesz. Ezután az ifjúpár félrevonul pihenni.

18. Kontyfeltűzés (85)

Ezzel az aktussal avatják asszonnyá az ifjú menyecskét – egriyi szokás szerint a keresztanyák. A sajátos fejdísz egyedi jellegzetesség.

19. Köszöntők (86)

A násznép hosszabb rövidebb köszöntőkkel kéri az ifjú párra az áldást, „Éljen az ifjú pár!” felkiáltással végezve, amely után azoknak csókot kell váltaniuk.

20. Pohárköszöntők

A bor és az ifjú pár éltetése.

21. Jótanácsok, férjek tízparancsolata

22. Vánkostánc

A fiatalok kedvelt párosító szokása.

A néphit elemeiről nem nagyon maradtak fenn emlékek, itt jobbra csak a temetési menettel, a puskás tikkal és a menyasszony apróbb jelképes cselekedeteivel kapcsolatos babonákat említhetjük, amelyekre a hagyományörzők műsorában csak utalások vannak.

A színpadképet néhány egyszerű eszköz (rokka, tű, céna) és székek, asztalok határozták meg. A dalokat, táncokat történetek, párbeszédreszek, az eseményeket felidéző elbeszélések kötötték össze. A korabeli divatnak megfelelően a dallamokhoz kötött

koreográfiák tartoztak. Egyszerűbb térformákat alkalmaztak: félkör, két sor, páros tánc szórt térben.

3.2. A szövegek néprajzi hitelessége

A korai Magyaregryben a szükség és az erkölcs kemény korlátok közé szorította a fiatalokat. Nyilvános lehetőségeik a fonókban, kalákákban voltak, illetve meg voltak az udvarlási szokások íratlan szabályai. Természetesen az érzelmeiket és életüket alapvetően meghatározó téma rendszeresen előjött. A dalok főleg általánosságokban, ritkán személyes formában fogalmaznak meg érzelmeiket. Ezekben egyszerre szólal meg a fiatalok várákozása, és az idősök tapasztalata. A dalokat közösen énekelték, és mindenki mást és mást hangsúlyozott, mást érzett jobban magáénak, helyzete, lelkiállapota szerint. A lakodalom, mint az élet egyik legnagyobb sorsfordulója teljességében tartalmaz elemeket az egész életre vonatkozóan. Előkerülnek a gyermekkor, a legény és leányélet, a katona sors, szerelmi élet, a bánat, és a halál; és ezek mind szerves részét képezik a lakodalmi szokásoknak, ahogy ez a lakodalmásban is megjelenik, főleg az első rész szerelmes énekeiben.

Megjelenik a katonasors (1, 11), a rabság (38), mint a szerelmeseket elválasztó akadály. Több dalban is megjelenik a fonó (2, 3), kocsma (50) mint a legfontosabb közösségi élmények, az ismerkedés tere.

Több dalban is megjelenik a kapu (8, 17, 41, 42), amelynek szimbolikus jelentése is van: erotikus felhangjain túl, egyszerre utal a leány szívéhez való közelebb kerülésre, és a családba való bekerülésre is, de az egryi udvarlási szokások legfontosabb valóságos helyszíne. Itt ismerkedtek meghatározott keretek közt a fiatalok.

A párválasztás legtöbb eseménye a társak előtt vagy a szülők felügyelete alatt zajlott. Így az érzelmeiket nehezen tudták eltitkolni, bár beszélni nem nagyon beszélhettek róla - a szülőket kevésbé érdekelte, a gazdasági szempontok elsőbbséget élveztek – ezeket is megénekelték (2, 4), és panaszosan adták elő, ha a választást nem támogatták a szülők (6).

Természetesen a szerelmi történetek sok vidámságra, csipkelődésre (14, 15, 33, 55), csúfolódásra (9, 12, 13, 21, 26, 30, 31) is alkalmat adtak. Ezek humorral és öniróniával oldják fel a kényszer szülte, nehezen összeegyeztethető házasságokban keletkező feszültségeket.

A lakodalmi szokásoknak is rendszeres eleme a sirató (22, 23, 52, 55, 57, 65, 68, 73). Ezek részben a leányságtól, a családtól való elválásról szólnak, de gyakran kerül elő a választott szerelmesről való lemondás is. Ezekkel a dalokkal az ifjak leányságuktól, legény koruktól búcsúznak, egy időben az idősebbek jelen életük szomorúságait éneklik meg.

A faluközösség erkölcsi fegyvere a kibeszélés, erről a témáról is szólnak énekek. Az etikai normák megsértése, a pár megcsalása (28, 36) egyértelműen bűnnek minősül, amit a közösség büntet.

A műsor szerkezetét arányosan tagolják a párbeszédes részek, történetek. Elhangzik egy, az egész Dunántúlon jól ismert ballada (39), különböző tréfák (7), amelyben Egregy és Kárász ellentéte is megjelenik, erősítve a falubeliek öntudatát, a Lánykő története (5), amely a szülők akarata ellenére párt választó fiatalok tragédiáját meséli el.

3.3. Magyaregregy viselete

át tettek. Hajukat befonták, és a fonat végére masnira
ő lányok hajába piros pántlika került. Amikor férjhez
jkendő. Különböző színű, nagy rózsás kasmír főkötők.
enyecskék haját befonták, és egy vessző karikát varrtak a
dő formáját. Erre a vessző karikára először egy csíkra
mire először egy hétköznapi kendő került, amit
került fel a nagy rózsás ünneplős kendő, szintén
oportképen is így van bekötve a menyecskék feje.

úzták, alsóruhaként viselték.

14. kép: Fejkendő

...védje a derekat, és egyben
kisalsóként is szolgált. Szabása mellvonal felett vágott. Úja
szűk, elől mellig gombolható. Anyaga vászon.

Női blúzok, mell fölött elvágva, elől végig gombos, vagy
patentos, viszonylag szűk ujjal, kis gallérral. Anyaga selyem,
flok, vagy karton.

15. kép: Női alsó ing

16. kép: Rövid és hosszú ujjú blúzok

A pruslik egy olyan „mellény” amelynek az
ujjára fehér vászonból rövid buggyos ujjat
varrtak. Így egybe varródott a mellény a blúzzal.

17. kép: Női pruslik

A pruszlík általában bársonyból készült. Flitterekkel és zsinórokkal díszítették, ez már egy újabb stílusú ruhadarab.

Erősen keményített 2-3 cm szélesre levasalt, vászonból készült alsó. Alján madeira, vagy a régebbiken, kézzel horgolt cérnacsipke. Bőségük 4-5 méter. Derékban kötős. 5-6 pöndőt is felhúztak egy ünneplős viselethez. Hétköznapi csak 2-3-at.

18. kép: Alsószoknya, vagy pöndő

19. kép: Kasmír szoknya

Újabb stílusú szoknya, a lányok viselete. Úgynevezett alsótól tíz centiméterre különböző színű szalagok kerültek, a fehér cérnacsipke is került a szalagok közé. Bőségük 4-5 méter.

Az első a legrégebbi, fekete kötény fazon. Később a fiatalok fehér kötények, az időseknek fekete, a fiataloknak fehér.

20. kép: Piros szalagos szoknya

21. kép: Kötények

Valószínű német hatásra került be a faluba. Kötötték, egyszerre a rózsával együtt. Az aljára vásznat varrtak, hogy tartósabb legyen. Módosabbak viselete volt a cipészek által gyártott bőrtalpú félcipő, kicsi sarokkal.

22. kép: Pacskerek

A menyasszonyi ruha színben különbözhetett, de a fazonja állandó volt: két részes, a „pliszérolt” szoknya és a csipkés „pruszlik” is selyem, a kötény és a zsebkendő fehér gyolcs, a csipke, szalag és a harisnya fehér. A szoknyát keményített „gyolcspöndők” emelték. A cipő fekete bőr, lekerekített orral, pánttal, és középhmagas, vastag sarokkal. A „bütykös kapcát” otthon kötötték vékony pamutszálból. A „tornyos koszorút” Bonyhádön vagy Szászváron

23. kép: Ifjú pár viselete

készítették színes, apró művirágokból. Csokra nem volt, a leány hímzett zsebkendőt tartott a kezében.

A legényruhát, az ing kivételével, a fiú szülei szerezték be. Az ingnek való „gyolcsot” a lány vette, és ő varrta vagy varratta párjának. A „bricseszadrág”, a kiskabát és a „gurcigombos” mellény anyaga fekete posztó vagy szövet volt. A vőlegény hosszú szárú, fekete bőrcsizmát és fekete kalapot kapott a lakodalmára.

Ma már a faluban nem járnak viseletben az idősök sem. Néhány néni még szentmisére felhúz sötét szoknyát alsószoknyával, de már ez is igen ritka. Jelenleg néptáncegyüttes sem működik, bár alkalmanként összeállnak, és a régi táncosok mulatnak egyet együtt. Ezen alkalmakon megfigyelhető ami a régi viseletből mára kialakult. Az mindenképpen pozitívum, hogy a piros szalagos szoknyákat a menyecskék nem öltik magukra, helyette már színes apró virágos karton szoknyákat vesznek, és pruszlíkok helyett is színes blúzokat öltenek. A fehér riselt kötényeket is felváltották az egyszínű hosszú széles kötények.

3.4. Magyaregregy muzsikája

A lakodalmi zenéje - egy-két kivételtől eltekintve - egységes stílusú. Kérdéses, hogy ez a hasonlóság válogatás eredménye, vagy valóban csak ezek az új stílusú, divatos dallamok maradtak fenn, és a régebbiek elszorultak, feledésbe merültek?

A dallamok közt találunk néhány közismert magyar nótát is (pl. *Lakodalmom van a mi utcánkban...*, *Piros lett a pipacsvirága*), és általánosan ismert, vagy feltételezhetően nem egregyi dallamot, ami lehetséges, hogy az összeállítás készítője által „keveredett” ide, de stílusban illeszkedik a helyi dallamok közé. Az új stílusú dallamok egy részéről amúgy is nehéz eldönteni, hogy népdal, népies műdal, vagy ismeretlen eredetű szerzemény, mert ezek közül sok közkézen forog, általánosan ismert, és egymásra való hatásuk folyamatos, a határt nehéz, és talán értelmetlen is meghúzni közöttük.

A dallamok közül a Párta-tánc (Zörög a kocsí – általánosan ismert ereszkedő pentaton dallam), a Sági bíróné, egész Dunántúlon elterjedt balladája és néhány dallam régebbi stílusjegyeket mutat.

A dallamok többsége új stílusú, híd szerkezetű, a sorszerkezetük rendre AA⁵A⁵A vagy AA⁵A⁵vA esetleg AABA. A sorok három ütemesek, szótagszáma általában 10-15, és

jellemző módon a 3. sor megrövidül vagy kiegészül. Ezek nyugati, a bécsi klasszikus műzenei stílus hatására alakultak ki. A kvintváltást megőrizték azonban ez felfelé történik. A dallamok ritmusa letisztult, egyszerű, háromütemes szerkezetekre épül, amelyek mind a négy sorban ismétlődnek (kivéve természetesen a módosult harmadik sorokat).

A sorok ritmusa annyiban módosul, hogy igazodik a szöveghez, és a negyedek nyújtott illetve éles ritmusra változnak a szótagok hosszúságához igazodva, illetve a szótagszám változása esetén a negyedek két nyolcadra cserélődnek (vagy fordítva).

Ez a zenekar játékában tovább bonyolódik, a dallam egyes hangjait tizenhatodokkal írják körül.

Találhatunk váltakozó ütemű (négynegyed-kétnegyed) sorokra épülő dallamokat is. Itt jellemzően a az első, vagy a második ütem ritmusának sűrűsödéséből alakul ki a rövidebb ütem.

A dallamok jellemzően dúr vagy moll hangsorokra épülnek, néhány helyen találkozunk csak módosított hangokkal, ezek többsége is inkább a moll hangsor vezető hangjai.

A dallamokon kimutatható a nyugati mű- és népzenei (német) és a zsidó hatás. Találhatunk köztük középkori eredetű szaffói versformára épülő, Aabbc szerkezetűt, valamint a históriás énekek hatásra keletkezett éneket is. Sok dallamról nehezen eldönthető, hogy műdal-e? Ezek egy része annyira elterjedt, hogy a szerzőjét már nem is tartják számon, de a dallamokon egyértelműen kimutatható a 19. századi verbunkos zene hatása.

A dallamvezetésen (és a zenekari kíséreten is) érzékelhető a németes és az instrumentális hatás: a magyar vokális dallamokra jellemző, kis lépésekben ereszkedő dallamvezetés kiegészül hármashang- és négyeshangzat felbontásokkal, szekvenciákkal, a dallamokat néha szokatlan nagy ugrásokkal törik meg. Néha előfordul, hogy a dallamok egyes részeit egy oktávval lejjebb éneklik, azonban a zenekari kíséretből is kitűnik, hogy ez csak hangterjedelmi okokból van így.

A zenekar játéka

Az 1700-as években a Szászvárra települt bányászok hozták a német fúvószenét, ezt vették át a környék magyarjai is. A hangos, hatásos fúvóegyüttest elsősorban az utcai muzsikálásban alkalmazták. Adatközlőink szerint a lakodalmas házban vonóssal játszottak: 4 hegedűs, 2 kontrás, 2 sípos (klarinétos), 1 nagybögös, 1 csörgődobos később cimbalmos. A fonóban táncoltak dudaszóra is. Ezekről sajnos nem találtunk hangfelvételeket. Az egregyi hagyományörzők kezdetben citera muzsikára táncoltak, ezt azonban nem tartották a minősítéseken hitelesnek, és javaslatukra tértek át, a környéken elterjedt, nyolc tagú fúvószenekari kíséretre: 4 trombitás (első primás, második primás), 2 „kontrás”, 2 „sípos”, 1 helikonos, 1 dobos. A banda tagjai helybeliekből verbuválódtak.

A zenekar a dallamokat a magyar gyakorlatnak megfelelően játsza: több szárnykürt és/vagy trombita, egy sípos (klarinétos), illetve egy bariton játssza a dallamot, ami az énekek ritmikus díszítése, vagy tizenhatodos körülírása, felfutásokkal; két trombita játssza az „kontrát” (akkordkíséretet); a ritmuskíséretet és a basszust egy helikon és a nagydob (általában réztányérral) adja.

A csárdás kísérete: a nagydob az ének ritmusát, vagy az alaplüktetést, a negyedeket adja, amit néha díszít nyolcadokkal (), illetve a dallamsorok végén lezáró formulákkal (pl.). A helikonos az ütem első és harmadik negyedén a dallamot követő basszust játszik (), és ezzel váltakozva a kontrások minden második és harmadik negyedre szólaltatják meg a basszushoz tartozó hiányos hármas- vagy négyeshangzat egy-egy hangját ().

Az ugrós (mars) kísérete hasonlóképpen épül fel, csak a basszus és a kontra kíséretének alaplüktetése megduplázódik, a nyolcadokat felváltva játsszák (basszus: kontra:). A csárdástól annyiban is különbözik, hogy – illeszkedve a tánc karakteréhez – sokkal a ritmus sokkal peckesebb, feszesebb, staccatosabb, szaggatottabb.

A friss csárdás kísérete annyiban tér el a csárdásétól, hogy a tempója gyorsabb, és a kíséret – hasonlóan az ugróshoz – nyolcadmozgást végez.

A hangszeres játékmódra jellemző, hogy a hangszeret egy kicsit túlfújják, ezáltal nem csak a erősebb lesz a hang, hanem a hangszín is nyersebb. A zenekar játéka igen ritmikus, a 19. századi verbunkos stílusra jellemző ritmusokat erősen kihangsúlyozzák.

Összességében elmondható, hogy a lakodalmas zenei anyaga elsősorban új stílusú dallamokból áll össze, és a tánchoz hasonlóan a zenei anyag és az előadás módja is sokban közelít a Kalocsa vidéki anyaghoz, ami a távolság, Magyaregregy elszigeteltsége, zárkózottsága miatt nehezen magyarázható; de valószínűsíthető, hogy ennek a Dél-Dunántúlra jellemző egységes stílus, az erős németes és polgári hatás, és a munkahelyek utáni vándorlások lehetnek az okai.

3.5. Magyaregregy táncai

Sztanó Pál - Csapó Károly: Karikázó, csárdás, verbunk, vánkostánc

Magyaregregy Ft. 817. 1973

jk.217., Mgt.2829-30., AP.10307-309.

Az 1973-ban készült film alapján fogom, a magyaregregyi táncokat bemutatni, mivel sajnos régebbi felvétel nem készült. (1972-ben Martin György gyűjtött a faluban, de azt a felvételt sajnos nem sikerült megtalálnom.)

A film az akkor újonnan épült iskola udvarán készült. A felvételeken az akkoriban nagy létszámú hagyományőrző csoport tagjai táncolnak. Valószínű, hogy csak a felvétel kedvéért táncoltak, mert nézők nincsenek, és nem is egy kerek egész műsort adnak elő, hanem több részből álló beállítások láthatóak. A gyűjtő arra volt kíváncsi, hogy milyen táncok maradtak meg, így elsősorban az idősebbeket filmezte, a fiatalok csak a háttérben látszanak. A különbség jól látható: az idősek sötétebb, és lényegesen hosszabb szoknyákat viseltek, ellenben a fiatalok, az akkori divatnak megfelelően, rövidre levágott jóval térd fölött érő szoknyákat vettek fel. Jellemző volt még az un. szalagos szoknya, amit szintén az akkori divat szerint varrattak, bécsi piros vászonból. A menyecskék fején jól látható, a kerekre kötött fejkendő. Az egregyiek a felvételeken a következő táncosokat ismerték fel: Deák Imre, Póra Györgyné szül. Kaszanics Erzsébet, Lengyel Józsefné (nem egregyi), Baragy Györgyné szül. Dékány Katalin, Horváth Mihályné szül. Boros Katalin, Kakas Józsefné szül. Weininger Gizella, Pápai István, Deák Istvánné szül. Schreck Mária, Hamvas Józsefné szül. Czukor Klára, Hamvas József, Kovács Sándor, Kovács Sándorné szül. Domján Gizella, Ágoston Györgyné szül. Nyitrai Katalin, Smelcz Antalné szül. Still Mária, Vokó Jánosné szül. Hang Katalin, Kovács Jánosné Deák Anna, Gyürei János,

Kovács János, Fetter Péterné szül. Botykai Sára (zengővárkonyi), Arnold Ádám, Deák Istvánné szül. Böröcz Erzsébet.

A felvételhez egy hat tagú fúvós zenekar szolgáltatta zenét, amit sajnos nem lehet hallani, mert az akkori technika sajnos a hangot nem rögzítette. A felvételen lévő zenészek közül a helybeliek csak Papp Ferenc trombitást és harmonikást ismerték fel.

1. vágás

Az első beállításon nők állnak körben, karikázóra emlékeztető lépést táncolnak, énekszóra, jobbra keringnek. Balra lépnek elől kereszt lépéssel két lépést, majd egy lépés jobb részsút hátra. Majd csatlakozik a zenekar, jönnek a férfiak, felkérlik a nőket a körből, párba állnak, és lassú csárdást táncolnak.

A lassú csárdás kétlépéses csárdás lépését azonos ill. ellentétes irányban is táncolják. Szépen vezetgetik a férfiak a nőket, a motívumkincs viszonylag szegényes. A férfiak a nők csípőjét fogják, melyet erőteljesen sodornak.

Két nő együtt táncol, ahol megfigyelhető forgás is, erőteljes boka és térd rugózással. Két párnál látható részsút irányba, előre-hátra csárdás lépés.

A idősebbek mellet, a fiatalok körben táncolnak, a lányok közé beállnak a fiúk is. A lépésük nem változik, balra haladnak két lépéssel, jobbra egyel.

2. vágás

Friss csárdás, az idősebbek látszanak, párban, kevés összerázó lépéssel felveszik a zene tempóját. Leggyakrabban csárdás lépés és lenghangsúlyos forgás szerepel táncukban. A forgásnál néha megváltoztatják a keringés irányát. Táncuk végén jobbra, balra döntik a felsőtestet.

3. vágás

A következő rész vonulós lakodalmi marssal kezdődik. Elöl három násznagy, kettő szalaggal díszített bottal, egyikük pedig szalagokkal díszített üveggel a kezében táncol. Mögöttük a menyasszony, vőlegény, utánuk pedig a násznép kettesével felsorakozva. Az ugrós motívumok különböző variációit táncolják. Ebből a vonulásból alakul ki egy kör, ahol folytatják ezeket a motívumokat, gazdagon díszítve, és folyamatosan balra haladva. Aztán négy férfi kiválik a körből, és a kör közepén csillag alakban összekapaszkodva folytatják táncukat.

4. vágás

Következő jelenetben négy pár áll körben, szintén ugrós figurákat táncolnak, ahonnan rövid táncolás után kiválnak a férfiak és csillag formát alkotva folytatják táncukat, a nők kört alkotva táncolnak tovább. Aztán, párban folytatják, elől kereszt kézfogással, páros ugrós táncukat. Ezekből az összekapaszkodási módokból látszik, hogy menyire változatos formái voltak: sima, cifra, lengetős, hátravágós, ugrós (Vásárhelyi László besorolása szerint).

5. vágás

Újabb beállításon, ismét lassú és friss csárdást táncolnak párban. A fiatalok mögöttük félkörben csárdást lépnek.

6. vágás

Ezután következik a filmen a vánkostánc. Körben állnak, egy valaki a kör közepén, egy vánkost a nyakába fogva táncol. Mindenki ugróst táncol, mindaddig amíg a kör közepén táncoló ledobja valaki elé a párnát, aki kiválik a körből, és a kör közepén, forognak együtt párban. A köríven haladók ezalatt futnak körben. Majd a választott marad a kör közepén a párnával, a választó pedig beáll a többiek közé a körbe (hasonlít a párválasztó gyermekjátékokhoz). Ez ismétlődik folyamatosan.

7. vágás

Következő jelenetben 3 idősebb pár táncol ugróst, elől kereszt kézfogással, az ugrós motívumok gyönyörű változatait felsorakoztatva.

8. vágás

Ezután a fiatalok táncolnak ugróst körben, majd párban.

9. vágás

Végül a gazdasszony tánc látható a felvételen. Különböző eszközökkel a kezükben (fedő, fakanál, tepsi, reszelő) táncolnak ugrós motívumokat, közben fejmagasságban, ütik egymáshoz ezeket a kellékeket. Ezzel haladnak körbe. Két nő üveggel a fején táncol. Majd leteszik a földre, és körülötte táncolnak tovább, elől kereszt kézfogással.

A filmről megtudhatjuk, hogy - mint a többi magyarországi tájegység táncrendjében – itt is megtalálható az ugrós, a lassú és friss csárdás, valamint az eszközös táncokból az üveges tánc is.

Az ugrós táncok helyén a helyi tánckészletben divatos szóló verbunkok vagy a fejlettebb legényesek is előfordulnak (pl. „Erdély némely vidékén az esküvő alatt a templom előtt szokásos legényes tánc”¹). Verbunkra utaló filmet nem találtam, és az idők sem emlékeznek rá, hogy táncoltak volna ilyet.

1 <http://www.hik.hu/tankonyvtar/site/books/b10025/ch52s04s03.html>

4. Táncpedagógiai segédletek az egregyi anyag tanításához

4.1. Magyaregregyi ugrós tanításának módszertana

A magyar néptánc kincs régi stílusrétegének egyik legfontosabb táncsaládja az ugrós, amely zenei, formai és funkcionális tekintetben igen sokrétű. Különböző fejlettségi fokú változatai szinte az egész nyelvterületen élnek. A viszonylag egyszerű, 2-5 tagú motívumokból épülő, szabályozatlan szerkezetű táncokat férfi-, női és vegyes táncként is táncolhatják. Előfordulnak szóló-, páros és csoportos változatokban s eszközös formában is. Jellegzetes a lakodalmi menettáncok s a lakodalmi gazdasszonyok tánca, illetve a vánkostánc, amelyre rendszerint a vacsora végeztével, esetleg hajnalban kerül sor. Ezek megtalálhatóak az egregyi lakodalmakban is. Kalocsán és környékén például mars, a Sárközben ugrós, s Magyaregregyen is az ugrós helyi változatait használják kötetlen alakzatban.

Az 1973-ban készült film alapján fogom, a magyaregregyi ugrós tanításának módszertanát levezetni három korosztálynak: óvodás (5-6 éves), kisiskolás (7-10 éves) és felső tagozatos (10-14 éves) korú gyerekeknek.

A néptánc legelemibb mozgásainkból és gesztusainkból kialakult, egy-egy népcsoportra jellemző mozgáskultúra, mely sajátos forma és ritmusvilággal, sajátos funkciókkal és kifejezőmóddal rendelkezik, kapcsolatban és kölcsönhatásban áll más népek és társadalmi rétegek kultúrájával.

A magyar néptánc a paraszti élet- és szokásrend szerves részeként generációról generációra hagyományozódva csiszolódott sajátos formákká, amelyek összessége mára nemzeti tánc kincsünk felbecsülhetetlen értékévé vált.

Nemzeti tánc hagyományunk a maga sajátosan sokszínű és dinamikailag árnyalt mozgáskincsével, népzenei hagyományunk pedig érzelmileg motiváló gazdag ritmus- és dallamvilágával együttesen rendkívül alkalmas az egészséges mozgásfejlesztésre. Ehhez a formavilághoz tartozik népi gyermekjátékaink összessége, amit tulajdonképpen a gyermekkor mozgásos és művészi megnyilvánulási formájának tekinthetünk.

Összegezve elmondhatjuk, hogy a néptánc – mint a művészeti nevelés egyik lehetősége – olyan területe a művészetpedagógiának, mely a lehető legtermészetesebb módon, sokoldalúan és igen hasznosan járul hozzá az egyén testi-lelki és szellemi fejlődéséhez, kultúrájának gazdagodásához.

4.2. Óvodások gyermekjátékai

Óvodás korú gyerekeknek népi gyermekjátékokon keresztül tanítom meg az ugrós táncok alapjait.

A játékokban található ritmus és dallam, szöveg, illetve cselekmény bizonyos szinten állandósult, de mégis örökké módosuló, változó, megújuló formában jelenik meg a gyerekek életében, melyek többszöri ismétlése a játéktevékenység során a résztvevők testi-szellemi képességeinek folyamatos fejlődését eredményezi.

A mindennapi játék a gyermek számára nem csak örömet és élményt, hanem a világgal érzelmi síkon történő azonosulást is jelent, amely további lehetőségeket nyújt a nevelésre is.

A gyerekjátékok mozgásanyaga a gyermek testi és szellemi fejlődésével párhuzamosan bontakozik ki. A mozdulattal, mondókéval vagy dallal kísért játékok által fejlődik ki a szép testtartás, az egyensúly érzék, a térben való tájékozódás révén a térérzék, a zenével való kapcsolat lévén pedig a ritmusérzék, tehát általában a tánchoz szükséges technikai készség.

Az ölbéli gyermekjátékok kiváló alapot nyújtanak a negyedek mozdulatok belső rögzüléséhez a kéz segítségével (tapsoltatók, csipkedők, ökölütögetők), amelyek elősegítik a későbbiekben a lábbal történő hasonló ritmusú mozgásokat.

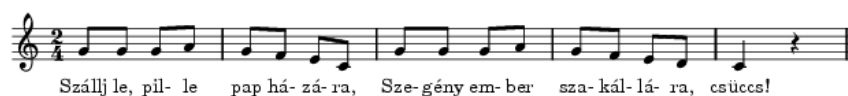
1. Ilyen ölbéli játék volt Magyaregregyen:

*„Katicabogárka, merre viszel férjhez,
Pest felé, Pécs felé, Santa Ilon háza felé.”¹*

2.

*„Szállj le, pille, pap házára,
Szegény ember szakállára, csüccs.”¹*

Játék menete: lepkét hívogattak, hogy szálljon a kezükre.

Ezzel a dallal a közös együtt éneklést alakítjuk ki, a koncentráció képességet fejleszthetjük az óvodás korosztálynál.

3.

*„Hajlik a meggyfa, nagy az árnyéka,
Alatta lévén barna menyecske,
Akit szeretsz kapd el!
Ezt kedvelem ezt szeretem,
Ez az én édes kedvesem,
Járjad járjad jó katona,
Hadd robogjon ez az utca,
Szállj ki már!”²*

Musical notation for the song 'Hajlik a meggyfa'. It consists of six lines of music, each with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The melody is written in 2/4 time. The lyrics are written below the notes: 'Haj- lik a meggy- fa, Nagy az ár- nyé- ka, A- lat- ta lé- vén Bar- na me- nyecs- ke, A- kit sze- retsz kapd el. Ezt ked- ve- lem, Ezt sze- re- tem, Ez az én é- des ked- ve- sem, Jár- jad, jár- jad jó ka- to- na, Had ro- bog- jon ez az ut- ca. Szállj ki már!'.

Az óvodás korú gyerekek már ismernek szabályokat, bár nem mindig tudják őket elfogadni. Célunk, hogy megtanuljon a társaival együtt játszani. A nem béli különbségek még nem jelenik meg, ezért szabadon játszanak egymással. A párválasztás, már a csalogatós formák játékos elsajátítása. A körívén haladó gyerekekkel pedig az egyenletes lüktetés, gyakoroltatása valósítható meg.

4.

*„Eressz által, eressz által, Te hidasi mester,
Nem eresztlek, nem eresztlek, Te hidasi mester
Búj búj zöldes zöld levelestül,
Nyitva van az arany kapu csak bújzatok rajta.
Rajta, rajta, leszakadt a pajta, benn maradt a macska.”¹*

Játék menete: két gyerek kaput tart, a többiek egymás mellett kézfogással a kapuval szemben állnak. A láncban álló gyerekek kezdik az éneket: „Eressz által...” A kapu válaszol: „Nem eresztlek...” „Búj búj zöld ág...” sortól elindulnak a gyerekek, és az első gyerek a kapun átbújva tetszőleges irányba vezeti a láncot. Az ének végén a „rajta” szónál a kapu lecsukódik, és akinél lecsukódott, ők lesznek a kapuk. A kaputartók pedig beállnak a helyükre.

Itt is az énekszóra, egyenletes ütemre való járás betartása, az egymásra figyelés a cél. A kapuk után a lánc újra összefogása a feladat, ami által a koncentráció képesség is fejlődik.

5.

„Láng, láng, kicsi fa

¹ Csernavölgyi Endréné tanító gyűjtéséből - Kiss Áron: Magyar gyermekjáték gyűjtemény. 1891.

*Majd-majd valaha
Belülem is lesz egy kicsi
Lovas katona.*

*Lebben a sörény,
Félre kis legény,
Árkot, bokrot, mint a madár
Át ugratok én.”²*

Játék menete: a gyerekek párban, azonos frontirányban állnak, elől kereszt kézfogással a mondóka negyedes lüktetésére (súlyvétel+ugrás) haladnak előre a párok, majd végszóra leguggolnak vagy ellentétes irányba félfordulatot tesznek, vagy ellentétes irányba félfordulatot téve leguggolnak (ugró forgás). A végszóra történő mozdulat egy lábról indul, és páros lábon fejeződik be, amelyet mindig bizonyos fokú térdhajlítás követ a lendület megállítása céljából.

A szökdecseles - egyébként hasonlóan a tapsoláshoz - a spontán felszabadult jókedv velejárója, egy kisgyermek életében az öröm kifejezése. Ezt a formát erősíti, a karok koordinált mozgása a láb szökelléseivel. A párban játszás feltételezi a szoros együttműködést, amely kapcsolatot a kézfogás és a karok tartása biztosít. A végszóra bekövetkező mozdulat végrehajtása is akkor összehangolt, ha a két gyermek figyel egymásra.

Mivel az emberi mozgásanyag alapjai mind megtalálhatóak a játékokban, néptáncaink tanítását megelőzi a népi gyerekjátékokkal való megismerkedés. Ennek megfelelően a játékok tanításából indulunk ki, és ezek segítségével kialakított képességekre építve tanítjuk később a további alapkészségeket, az alaplépéseket.

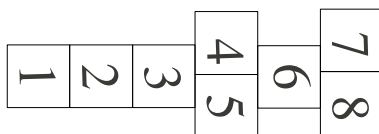
2 Berze-Nagy János: Baranyai Magyar Néphagyományok I. Pécs, 1940.

4.3. Magyaregregyi ugrós tanítása kisiskolásoknak

A kisiskolásokat először is megtanítom ugrani.

A gyerekek a motívumok tanulását örömmel veszik, különösen, ha eszközök is megjelennek a foglalkozáson. Erre jó módszer az ugróiskola alkalmazása.

A földre krétával rajzolok különféle ugróiskolákat. Pl. ilyen:

Különböző szabályokat találok ki:

- az egyedül álló négyzetekbe egy lábon ugrok, az egymás melletti négyzetbe páros lábon, a végén páros lábon kiugrok,
- az egyes négyzetbe két lábon ugrok, a kettes négyzetbe, egy lábon,
- az egyes négyzetbe jobb lábon ugrok, a kettesbe bal lábon,
- minden négyzetbe egy lábon ugrok, lábat váltani lehet,
- minden négyzetbe páros lábon ugrok,

Mivel az egyes és a kettes négyszögek elcsúsztatva vannak egymás után, így a részsút irányú ugrások is jól megtaníthatók.

Ezzel megtanítható az ugrás ötféle típusa – konkrétan:

- egy lábról ugyan arra a lábra,
- két lábról egy lábra,
- két lábról két lábra,
- egy lábról a másik lábra,
- egy lábról két lábra ugrás,

ami szükséges az ugrós táncok megtanításához.

Jó módszer még a pányvázás is. Körben állnak a gyerekek, középen a tanár (később lehet már egy gyerek is) kezében egy kötél, és forgatja körben a gyerekek lábai alatt, a gyerekek pedig nagyot ugranak, hogy ne akadjon el a lábukban a kötél. Ennek is lehet többféle szabálya:

- egy lábról ugyan arra a lábra,
- két lábról egy lábra,
- két lábról két lábra,
- egy lábról a másik lábra,

— egy lábról két lábra kell ugrani,
mielőtt hozzá érne a kötél.

Az ugrós tanítást, a két legjellemzőbb alapritmusú motívum, a lengető és a háromlépés különböző lépő és ugró, valamint ezek haladó formáinak elsajátításával kezdjük. Ezeket a lépéseket ebben a korban még leengedett kézfogással sikerül megvalósítaniuk, a zárt összefogózást még nem tudják megvalósítani.

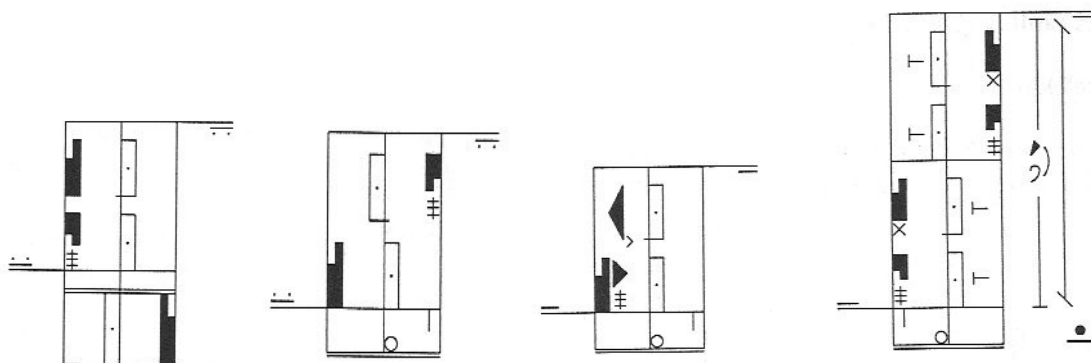
1. Lengetők negyedes súlyvételekkel

Ez a korosztály rendelkezik már valamilyen fizikális érettséggel, és az energikusabb ugrásokat is már megtudják csinálni.

Kisiskolás korú gyerekeknek kötél segítségével tanítjuk meg a lengető legegyszerűbb formáját. Mivel tapsolni már tudnak egyenletes negyedeket, így lehet a következő módszert alkalmazni: egy földre fektetett kötél mögé sorakoztatom őket, majd egyesével a kötél fölött úgy kell ugraniuk, hogy mindkét lábukra kétszer ugorjanak rá. Ezzel az ugrással kell végig haladniuk a kötél fölött. A gesztus láb mozgását először nem határozom meg.

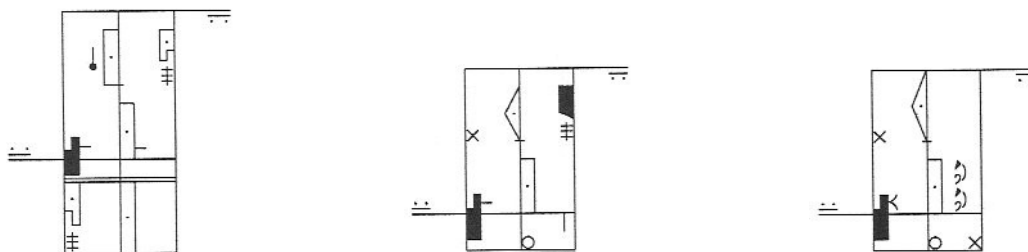
Ha így már biztosan végig érnek a kötélén, akkor szabályozom a gesztusláb irányát is. Először felkapják hátul vízszintesig, majd ha már ez is megy, akkor előre felhúzza ugranak. Miután ezt is biztonsággal csinálják, akkor kötöm össze a hátra és előre irányt. Így alakul ki a lengető alap motívuma a kötél fölött.

- A lengetők bent és kint hangsúlyos formái, először helyben, majd előre és hátra, illetve oldalra haladva, aztán elfordulással. Mindkét irányba gyakoroltassuk.
- Az azonos súlyvételek mellett, most már a gesztusláb elől kereszt irányba történő mozgását, lengetését gyakoroltatjuk.

- Lengetők elől érintéssel, amikor a negyedes súlyvételek mellett, a gesztusláb érintő helyzetbe kerül. Ennek különböző előfordulási formáit, először egyenként

tudatosítva tekintsük át, majd gyakorlásképpen engedjük, hogy kedvük szerint szabadon alkalmazzák a tanulók.

Lengetők bármelyik formáját díszíthetjük taps kísérettel. Engedjük, hogy a gyerekek szabadon ritmizálják a tapsolást, hiszen ezzel is fejlesztjük a láb és akar többszólamú mozgásának koordinálását.

2. Háromlépések és ugró változataik

Kisiskolás korban úgy kezdjük ezt a ritmusú motívumot, hogy először ugrós zene ritmusára csak -okat tapsoltatuk, majd pedig csak -eket. Ugyanezt gyakoroltatjuk lépéssel. Ezután próbáljuk meg a ritmust tapsoltatni. Ha magabiztosan megy, akkor lehet azzal próbálkozni, hogy sorba egymás után tapsolják a ritmust, aztán lehet még úgy is bontani, hogy egy gyerek a -t tapsolja, a következő a -t.

Ha pedig már nagyon ügyesek akkor teljesen fel lehet bontani egy gyerek a -t, a következő szintén -t, azután álló a -t, és így tovább.

Lehet azt is próbálni velük, hogy -t tapsolják, és a -ra felemelik a felső lábszárukat, és a combjukra ütnek. Ez azért is hasznos, mert amikor már az egészet lépéssel kell megvalósítaniuk, akkor a -ra amúgy is a levegőbe kell emelniük a szabad lábukat. Azt is lehet, hogy a -t tapsolják, a -ra pedig vagy a mellkasukat, vagy a bokájukat, vagy bármilyen testrészüket megütik.

Aztán ha ügyesek, akkor lehet még nehezíteni azzal, hogy a -t is különböző testrészekre üssék.

Ezután lehet a tapsot, és a lépést összekötni: taps, a lépés, váltott lábbal (egyszer jobb, aztán bal).

Majd fordítsuk meg: a a lépés, a a taps.

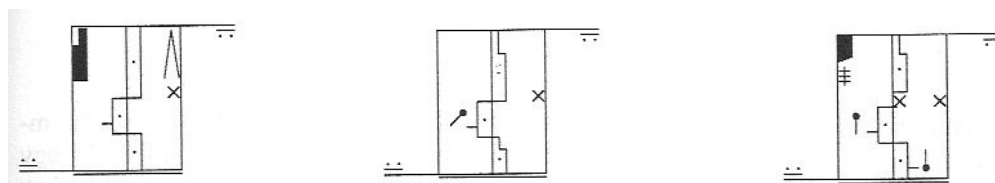
Aztán, tegyük teljesen lábra az egész ütemet helyben járva: ♪♪♪.

Miután biztosan megy, lehet ezt is sorozatban végeztetni: egy gyerek a ♪♪, a következő a ♪.

Ezután, lehet ismét kötelet kihúzni eléjük, és a kötél fölött ♪♪♪ lépést végeztetni előre haladó formában.

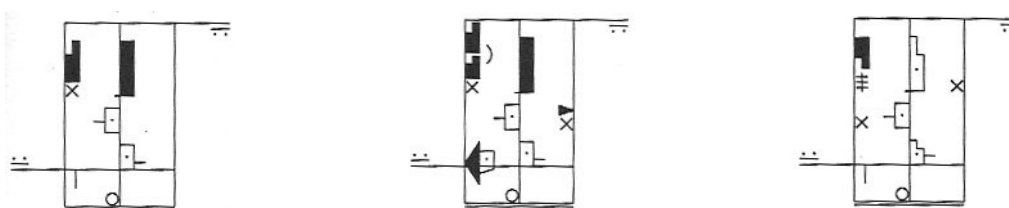
Ha már ez is megy lehet úgy nehezíteni, hogy az első ♪ lépést keresztbe lépjük át a kötélén, tehát a kötélről távolabb eső lábbal kezdetem a lépést.

Lehet még a gesztus lábak különböző helyekre történő helyezésével nehezíteni a lépést, a ♪-ra vagy előre, vagy hátra tegyék a lábukat, vagy érintéssel, vagy a levegőbe.

Ezután megpróbálhatjuk, az egész folyamatot ugrásba áttenni: ♪♪♪ ugorva a kötél felett, előre haladva, magas térdemeléssel, minden lépést kiugorva.

Ezt a folyamatot végigjárva a gyerekek szépen táncolni fogják a háromugró mindhárom fázisát, ugrással megvalósítva. A gesztuslábat itt is lehet előre, hátra, érintéssel, vagy a levegőbe tenni.

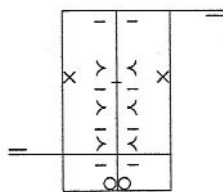

Ezekkel a módszerekkel elsajátíthatják a gyerekek az ugrós alapmotívumait, és a közös táncolás, a siker, hogy meg tudta csinálni, önbizalmat ad nekik. Sok gyakoroltatás után szépen improvizálják.

4.4. Magyaregregyi ugrós tanítása 10-14 éves korú gyerekeknek

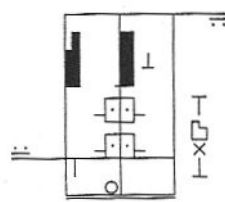
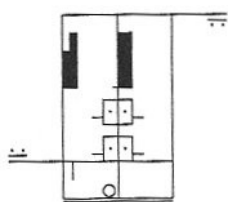
Ez a korosztály már rendelkezik nagyobb állóképességgel, és a bővített motívumok, illetve többféle mozdulatsor kombinálása is megvalósítható számukra. A mozdulattársítások, mint improvizációk jelennek meg.

Először a höcögőt (♪♪♪) nézném meg velük.

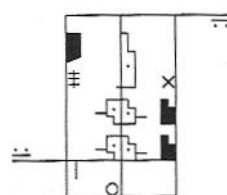
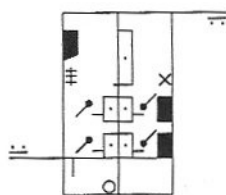

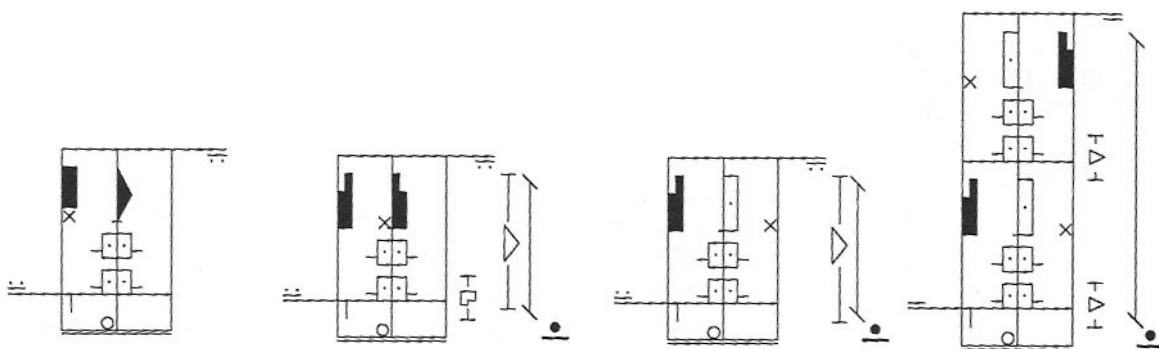
Tapssal kezdjük, ami előképzettségükből kifolyólag menni fog nekik, így hamar áttérhetünk a lábra, ami szintén nem fog nehézséget okozni, ilyen korú gyerekeknél. Ami már nehezebb lesz számukra, az az elpattanó ugrás elsajátítása, dinamikai hangsúllyal a harmadik fázisban. A harmadik ugrás érkezéséből hirtelen történik a lendületvétel, amely azt eredményezi, hogy a szokottnál nagyobb hangsúlyt kap a földtől való elrugaszkodás.

A helyes testtartás ugrás-érkezés közbeni megtartása miatt először csípőre tett kézzel gyakoroltassuk! Az ütemelőzőben indított, ♪♪♪ ritmusban történő ugrásokat a harmadik fázisban egy lábra érkezve is gyakoroltassuk. Ügyeljünk arra, hogy a már tanult jellegzetes elpattanó ugrás a harmadik fázisban, most egy lábról történik.

Az előző mozgássort módosítsuk oly módon, hogy az első két fázisban, fél súllyal érkezünk.

Plasztikai fejlesztés: az eddig tanult formákat egészítsük ki különböző irányokba történő haladásokkal vagy köríven egy irányba haladva.

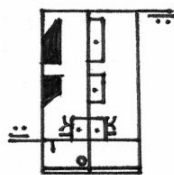
Díszíthetjük a mozgást helyben történő elfordulásokkal is; ütemelőzőben egy lábról indított páros lábra érkező ugrásokkal, a második és a harmadik fázisban egy lábra történő súlyvételváltásokkal.

A gesztusláb mozgáslehetőségei: az azonos súlyvételű, és ritmikájú motívumok széles variációs lehetőségeinek nagy részét a gesztus láb mozgásának különböző változatai alkotják.

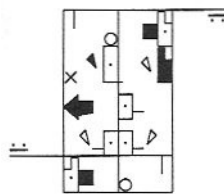

Mivel a fenti motívumok közül mindegyik mozgássor előfordulhat a tánc során, aszerint, hogy milyen konkrét fejlesztést kívánunk elérni a tanulóknál, válasszunk ki néhányat a tanításra. Bármelyik gyakoroltatása jól fejleszti a különböző testrészek mozgásának beidegzését, a mozgáskoordinációt, valamint az ugrókészséget.

A következő motívum, már egy magyaregregyi ugrós, amelyet ezekkel az előgyakorlatokkal, könnyedén táncolni fognak a tanulók. Páros lábról egy lábra, a gesztus lábat a második fázisra rézsút hátra felkapják, a harmadik fázisra pedig rézsút előre lendítik.

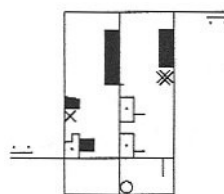
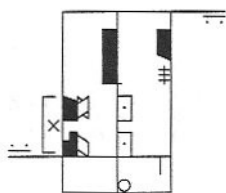

Az alábbi példa a táncolás során megvalósuló egyéni dinamikai árnyalás konkrét formáját mutatja be. Ebből kiindulva közösen a tanulókkal keressünk további dinamikai díszítési lehetőségeket, tudatosan gyakoroljuk őket, végül szabad táncolás formájában engedjük, hogy mindenki saját egyéniségéhez és pillanatnyi hangulatához mértén éljen a dinamika eszközeivel.

Ha már ennek az ugrós motívumnak ennyi variációit ismerik, és tudják önállóan szerkeszteni a mozdulataikat egymáshoz, akkor eljutottunk a magyaregregyi ugrós egyik leggyakrabban használt motívumához.

Az első két fázisban levegőben tartott lábbal megvalósított ugrós motívum helyben:

Ezeknek egyéni változatait a haladás és az elfordulások mértéke tovább gazdagíthatja, éppen ezért a gyakorlás térbeli formáit váltogassuk. A kisebb etűd jellegű gyakoroltatások után a megszabott súlyvételeken, és mozgásritmuson belül engedjük szabadon táncolni és így módon is gyakoroltatni a tanulókat! Alkalmazzuk a táncra jellemző térformákat, összefogódzási módokat!

5. A dolgozat eredményei

Az anyaggyűjtés, a műsor, a források elemzése közben, és az adatközlőkkel való beszélgetés során sikerült alaposabban megismerkednem a magyaregregyi lakodalmi szokásokkal, és a hozzá kötődő dallamokkal, táncokkal. A helyi hagyományok ezen részével olyan viszonyba kerültem, amely alapot és kedvet adott ahhoz, hogy ezt felhasználjam a tanítási gyakorlatomban is.

5.1. Összegzés, következtetések, javaslatok

Az általam összegyűjtött és feldolgozott anyag alkalmas arra, hogy a környék alapfokú művészeti iskoláiban néptáncot tanulók képet kaphassanak egy közelben lévő közösség kultúrájáról, lakodalmi szokásairól – ott is, ahol gyűjtés hiányában nem lelhetőek fel eredeti anyagok – ezáltal valamilyen képet kaphassanak szűkebb lakóhelyük szokásairól. Az összeállítás azért is értékes, mert a környékbeli magyarok közt kevés a felgyűjtött szokást, zenét és táncot találhatunk.

Javaslatom, hogy aki földrajzilag is magához közelinek érzi a magyaregregyi anyagot, az az itt megtalálható dalokat, táncokat és ismereteket építse be az oktatásába, akinek pedig lehetősége van, hogy hozzá közelebb eső vidékek kultúráját ismerje meg, vagy kutassa fel, az próbálja meg diákjait ezen keresztül helyismeretének növelésére, és öntudatának-identitásának erősítésére ösztönözni.

A magyaregregyi helyismereti-helytörténeti kutatások, és Csernavölgyi Endréné tevékenysége kiváló példája annak, hogy egy falu értelmisége, és a kultúra iránt elkötelezett személyiségek mennyit tehetnek a helyi közösségek életéért, mennyi erőt adhatnak még egy nehéz gazdasági környezetben is egy kis községnek. A hagyományörzők műsorai az öregek, és a – főleg Komlóra beköltözött – fiatalok körében is a büszke múlt emlékei, amit magukkal visznek, amiből táplálkoznak, amire szívesen emlékeznek. A kulturális örökségükben testet öltött közös múltjuk nem csak szomorúságra ad okot a megélhetési kényszerből elköltözötteknek, hanem rejtve erősíti az összetartozást más helyen, szétszórva is.

A lakodalmi anyaga egyben és részenként is alkalmas színpadi feldolgozásra továbbgondolásra. A dallamok, a tánc, a néprajzi elemek egy pillanatképet merevítenek ki, amely azt tükrözi, hogy Magyaregregyen az 1970-es években az idős emberek mit tartottak

fontosnak kiemelni lakodalmas szokásaikból. Ez az összeállítás magán hordozza a korra jellemző dél-dunántúli hagyományok jellegzetességeit, és ezek egyedi, Magyaregregyi megvalósulásait. Ezek összehasonlítása a környékbeli anyagokkal egy másik munka tárgya kell, hogy legyen (nem tudni van-e gyűjtés, vagy adat, ami alkalmas erre).

Sok örömem volt ebben a munkában, és remélem, hogy haszna mások számára is gyümölcsözni fog.

6. Irodalomjegyzék

Dömötör Tekla: Magyar népszokások. Corvina Kiadó, Gyomaendrőd, 1983.

Kósa László - Szemerényi Ágnes: Apáról fiúra. Móra Ferenc Könyvkiadó, Bp. 1973.

Magyar néprajzi lexikon. 1-5. kötet, Bp. 1977-1982.

Magyaregregy vonzásában. Helytörténeti olvasókönyv. Szerk.: Páll Lajos, Magyaregregy, 2007.

Molnár V. József: Az emberélet fordulói. Melius Alapítvány Kuratóriuma, Pécs.

Népismereti dolgozatok. Szerk., Dr. Kós Károly - Dr. Faragó József. Kriterion Kiadó, Bukarest, 1983.

Róheim Géza: Magyar néphit és népszokások. Budapest. 1925.

Szendrey Ákos: Lakodalmi szokások gyűjteménye. Magyar Nemzeti Múzeum - Néprajzi Múzeum Ethológiai Adattár, Bp. 1956.

Ugrós táncaink. szerk.: Zórándi Mária, Planétás Kiadó, Bp. 2003.

Vajda Mária: Hol a világ közepe? Parasztvallomások a szerelemről. Erdei Ferenc Művelődési Központ, Kecskemét, 1988.

Zentai János: Baranya megye néprajzi csoportjai, Dunántúli Dolgozatok (D) Néprajzi Sorozat I. Pécs, 1979.

6.1. Felhasznált irodalom

Berze-Nagy János: Baranyai Magyar Néphagyományok I. Pécs, 1940.

Kiss Áron: Magyar gyermekjáték gyűjtemény. 1891.

Lázár Katalin: Gyertek, gyertek játszani II. Eötvös József kiadó, Bp. 2004.

Ugrós táncok <http://www.hik.hu/tankonyvtar/site/books/b10025/ch52s04s03.html> (2008. március 3.)

Dr Endrődi Gyula: Magyaregregy. A Mecsek zöld szíve értünk dobog, Magyaregregy Önkormányzati Képviselőtestülete, 1992.

Zentai János: Baranya megye magyar néprajzi csoportjai, Pécs, 1979.

Füzes Miklós: Magyaregregy - Száz magyar falu könyvesháza Kht. 1990.

Vörös Krisztina: Lakodalmi szokások Magyaregregyen. Kaposvár, 1993

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma által kiírt TENGERTÁNC - IV. pályázat részletes digitalizálási követelményei. <http://www.hagyományokhaza.hu/index.php?page=595> (2008. március 3.)

7. Mellékletek

7.1. Fonótól a vánkostáncig (szerkesztette Csernavölgyi Endréné)

(1) Közös ének, első dallam:

*Szüret után van az idő, házasodni kéne,
Én meg anyám férjhez mennék, ha valaki kérne.
Az a legény ki hozzám járt elment katonának,
Ha hazajön gyöngébb kislányt választ babájának.*

(2) Közös ének, második dallam:

*Egy szép barna lány elment este a fonóba.
Várta a kedvesét de az nem ment oda.
Ne sírj barna lány vigasztaljon ez a nóta,
Úgy még sose volt hogy valahogy ne lett volna.*

*Másnap a legény elment este a fonóba,
De a kedvese nem tartja a karjaiba,
Nem baj galambom néked is szól ez a nóta,
Úgy még sosem volt, hogy valahogy ne lett volna.*

(3) Első néni szöveg:

*Hatvan hetven évvel ezelőtt is még a fonóházba töltötte, a falu fiatalsága, a hosszú téli estéket. Béreltek egy helységet, amit maguknak kellett fűteni. A lányok fát szedtek, a legények fölvták.
Fonás közben tréfáltak daloltak. Pl. meggyújtották a kendőrt, vagy a kárásziak tréfából fogadásból kihúzták a fonalat Vékényig.
Tavasszal egy kis mulatsággal fejezték be a fonást. Lányok ételt, a fiúk italt vittek. Dudaszóra táncoltak. Így szórakoztak a legények a katonaidőig, a lányok meg míg, menyé lány lett belőle.*

(4) Közös ének, harmadik dallam:

Zöld búzában keskeny a gyalog út.

Most tudtam meg, hogy a babám megunt

Kedves babám miért tudtál megunni,

Mikor oly igazán tudtalak szeretni.

(5) Első férfi szöveg:

A fonóban a falu és a környék eseményeit is megbeszélték. Új dalokat táncokat tanulgattak, meséket, történeteket mondtak. Közkedvelt volt a lánykőről szóló monda, mely a községünk határába a nagy erdőbe egymáson fekvő szikláról szól. Mely sziklának elmesélem a történetét. A nagy erdő mellett igen sok legelő terült el, ahova a község állattartó gazdái kihajtották az állataikat legelni. Öregek fiatalok egyaránt őrizték itt a marháikat, kik csoportosan kik külön külön. Ha hűvös szeles idő volt, beterelték az állatokat az erdőbe, hogy a szélről védve legyenek. Ők maguk egy nagy tüzet raktak, ott szalonnát csurgattak, kukoricát, krumplit, paprikát sütöttek, és tűz körül melegedtek. Egy fiatal legény és egy nagyon csinos kislány kihajtották az állataikat mindennap legelni. És legeltetés közben ezek a fiatalok nagyon megszerették egymást. És ez valahogyan a legény szüleinek a tudomására jutott, azok viszont hallani sem akartak erről a szerelemről, szidták a fiatalokat és el akarták tiltani őket egymástól. De a fiatalok hajthatatlanok maradtak, és tovább szerették egymást. Erre megátkozták őket a szülők, mondták, ha még egyszer mertek találkozni, azon a helyen ahol találkoztok váljatok kővé. Ez nagyon rosszul esett a legénynek mikor a szülei ezt mondták, másnap újra kihajtja állatait a legelőre, találkozik a kislánnyal, és elpanaszolja neki, hogy milyen szívtelenek az ő szülei, és mennyire nem akarják, hogy egymáséi lehessenek, sőt már átokkal is sújtják őket, ha még egyszer találkoznak. Ez a kislánynak is nagyon rosszul esett és kétségbe esetten panaszkodik a legénynek, hogy hát most azért mivel ő szegény, őneki még szeretni sem szabad, és így a panaszaiikkal mentek mendégéltek, lassan beértek az erdőbe, rátértek a megszokott útjukra melyen mindennap jártak és amely út a találkozó helyükre is vezetett, lassan odaértek, megfélekeztek a szülői szigorrról, átokról, egymás nyakába borultak, és bizony forrón csókolóztak. Ebben a pillanatban fogott rajtuk az átok, mind a ketten

kővé merevedve ott maradtak. Az nap este hiába várták őket haza nem jöttek, reggel a keresésükre indultak, és bizony szomorú látvány tárult eléjük, amikor megpillantották őket egymásra borulva, kővé merevedve látták őket viszont. Még ma is úgy áll itt Magyaregregyen a két kő, amit még ma is lánykőnek neveznek. A falubeli fiatalság szívesen hallgatta a történeteket, a fonóba is igen sok szerelem szövődött, ami nagyon sok esetben házassággal is végződött. Most pedig fölcsendül egy erről szóló tánc, a Póra Bözsénéni fogja ezt elénekelni.

(6) Szóló ének Póra Bözse néni:

*Verd meg Isten azt az édesanyát,
Ki fiának maga választ leányt,
Válasszon a büszke fia maga,
Mer ő él vele de nem az édesanyja.*

(7) Második néni szöveg:

Hát anyámasszony tíz orsó fonalat már megfontam, nem tudom hányat köll ebből felvetni?

Anyámasszony:

Huszat-huszonötöt vethetsz belüle.

Második néni szöveg:

*Mert hát olyan rongyos az embörnek a gatyája, hogy nem tudok mit rája adni.
Hát tudja ke néném asszony sok vászon köll ám ebbe, ilyen hosszú szára, hát akkor még az ülepje is milyen hosszú, hát akkor még gatyamadzag is kéne bele.*

Anyámasszony szöveg:

Hát kell neki sok.

Hát te sógor asszony te mit akarsz belüle?

Sógorasszony szöveg:

Hát a zsákjaim már nagyon kopottak. Az idén nem igazán sikerült a kendör tilolás, elég pasztergyás. Mit gondotál, hány rőföt vethetnék föl belüle?

Anyám asszony szöveg:

*Te is vethetsz egy húszat biztos. Az enyim meg elég szép, én meg finomabb
dógokat csinálok belüle, az inneplő pacskeromra fótót.*

Sógor asszony szöveg:

*Érdemes volt a fonóba járni, mert daloltunk, vicceltünk, tréfáltunk. Még találós
kérdéseket is mondtak. Egy olyan idősebb asszony énnéköm is adott föl egy
találós kérdést, megtudom-e fejteni, de nem tudtam ám. Meg kellett neki
magyarázni. Azt mondta, hogy formás asszony elvesztötte szőrösit...*

(8) Közös ének:

*Este van már a faluba haza kéne menni,
Várnak engem a kapuba megakarnak verni,
Ne haragudj rám, drága jó anyám, nem én vagyok ennek az oka.
Barna legény a szeretőm nem eresztett haza.*

(9) Másik dallam közös ének:

*Lányok, lányok rólam tanuljatok,
A legénynek csókot ne adjatok,
Mert a legény akkor is hazudik,
Mikor a templomba imádkozik.*

*Lányok lányok rólam tanuljatok,
A legénynek csókot ne adjatok.
Mert a legény olyan mint a bárány,
Elalszik a szeretője vállán.*

(10) Anyámasszony szöveg:

Na lányok most ti is próbáljátok meg!

(11) Lányok ének:

*Lányok, lányok rólam tanuljatok,
Katona szeretőt ne tartsatok,*

*Katonának el kell masírozni,
A babáját itt hagyja búsulni.*

(12) Közös ének:

*Nincs szebb madár a sárga lábú kis madárnál.
Nincs szebb leány a kiségrögyi leányoknál.
Mert annak van kantáros köténye,
Hogyha megengedi beleülök az ölébe.*

*Nincs szebb madár a sárga lábú kis fecskénél,
Nincs szebb legény a kiségrögyi legényeknél,
Mert annak van félre frizurája,
Hogyha megengedi leszek néki a babája.*

(13) Következő dallam közös ének:

*Szüretelik már a kadarkát,
Tele szedem kendőm, a tarkát,
Annak adok egy két icipici bilinget,
Aki a szemembe nevetett.*

(14) Következő dallam közös ének:

*Kecske béka fölmászott a fűzfara.
Annak is a legmagasabb ágára.
Így sem volt jó, úgy sem volt jó, sehogyan se volt az jó,
Mindig csak a más babája volt a jó.*

(15) Következő dallam néni egyedül énekel:

*Ez a kislány de beteg,
Meginná a friss vizet.
Vizet inna, vize sincs, kútra menni senki sincs,
Kútra menni senki sincs.*

*Van ő néki egy anyja,
Kit elküldjön a kútra.*

*Míg az anyja kútra volt szeretője nála volt,
Szeretője nála volt.*

*Édes lányom ki járt itt,
Kinek a kalapja maradt itt?
A legényök jártak itt azok felejtötték itt,
Azok felejtötték itt.*

*Hát az ágyat mi lelte?
Ki henyélte így össze?
Cica játszott egérrel én meg a szeretőmmel,
Én meg a szeretőmmel.*

*Édesanyám de jó kend,
De jó vizet hozott kend,
Máskor is el mennyen kend, tovább elmaradjon kend,
Tovább elmaradjon kend.*

(16) Nénémasszony szöveg:

*Na szomszédasszony most azt a nótát eldalolunk, mikor tanultam
lánykoromban az Örzse nenémtől.*

(17) Közös ének:

*Gyöngyharmatos az ablakom fiókja,
Barna legény hallgatózik alatta.
Barna legény ha igazán szeretnél,
Nyitva van a kisajtóm bejöhetnél.*

(18) Nénémasszony szöveg:

Gyertök lányok ti is, a második versszakot ti énekülitek!

(19) Lányok ének:

*Barna legény mén a kútra itatni,
Utána mén szeretője hallgatni,*

*Olyan lassan húzza föl a sudárfát,
Hallgatja a szeretője panaszát.*

(20) Anyámasszony szöveg:

*Én is tanultam egy szép nótát amikor még fiatal lány voltam, ej de mikor
menyecske lettem szívesen is éneköttem. Énekőjük csak el most is!*

(21) Közös ének:

*Összeillik a pipa a csutorával,
Összeillik a kispöndöm a gatyáddal,
A kispöndöm széle, a gatyádat érje, egész éjjel.*

*Dohány, asszony pipa nekü kinek kéne,
Hát a pöndő gatyá nekü mit is érne?
Ha a pöndöm széle a gatyádho érne, de jó lenne.*

(22) Néni szóló ének:

*Végig mentem, végig mentem a menyasszony udvarán.
Nem hallottam nem hallottam egyebet a jaj szónál.
Jaj Istenem de nehéz a gyöngyös koszorú.
Fáj a szívem a bús szívem a babámért szomorú.*

(23) Néni másik dallam szóló ének:

*Az egregyi kálvária legmagasabb hegyébe.
Rászállott egy kismadárka egy kicsike levélre,
Az van írva a kicsike levélre,
Isten veled szép kedvesem most vállunk el örökre.*

(24) Nénémasszony szöveg:

Na kisebb lányok most ti is táncoljatok egyet, körbe!

(25) Közös ének:

*Sárgát, virágzik a repce,
Rajtam, van a világ nyelve,*

*Száradjon el a repce levele,
Sej, hogy ne legyen rajtam a világ nyelve.*

(26) Másik dallam közös ének:

*Sárga papucs az ágy alatt,
Jaj de régen nem láttalak.
Gyere be, gyere be de, gyere be,
Had kacsintsak a két szemedbe.*

*Van már kisszék csak lába két,
Van már párom csak még egy köll,
Gyere be, gyere be de, gyere be,
Had kacsintsak a két szemedbe.*

(27) Anyámasszony szöveg:

Gyertek lányok dalolunk egy nótát.

(28) Néni énekel:

*Jaj Istenem mit tegyek mindig rólam beszélnek,
Jó híremet seje haj eleresztik a szélnek,
Azt beszélnek felőlem kiségrögybe a sok legények.
Hogy vidékit szerettek nem ő velük beszélek.*

*Ezt a barna kisleányt nem az anyja nevelte,
Zöld erdőbe a rigó fa tövébe költötte.
Messze elszállt a rigó, de még messzebb olyan dél tájban,
Ennek a szép legénynek én leszek a babája.*

(29) Néni szöveg:

Na most mink is danolunk egy nótát amit a Troszta ángyomtól tanultam.

(30) Néni ének:

*Kiskertömben megérött a paprika,
Édesanyám nem szeret a Jancsika,*

*Haza megyek leszedöm a piros paprikát,
Még az éjjel ölelöm a Jancsikát.*

(31) Bácsi ének:

*Kiskertömbe megérött a cseresznye,
Édesanyám nem szeret a Bözsike.
Haza megyök leszedöm a piros cseresznyét,
Még az éjjel ölelöm a Bözsikét.*

(32) Nénémasszony:

*Komámasszony daloljunk el mink is azt a szép nótát, amit mikor olyan
napszámos lányok voltunk, aztán akkor is mindig együtt söndörögtünk.*

(33) Néni ének:

*Komámasszony menjünk el a szőlő högyre ,
Üljünk föl a boroshordó tetejére,
Csapjunk ott egy figurát,
Fúrjuk ki az oldalát, komámasszony.*

*Komámasszony meg ne mondja az uramnak,
Hogy eladtam a ludamat a boltosnak,
Hogy ha kérdi mondja kend,
Hogy a róka vitte el, komámasszony.*

(34) Néni szöveg:

*Ördög bújjék komámasszony kívü bőrs belü szőrös bocskorába, mér vitte ke
az uramat a kocsmába?*

Komámasszony:

Jó tettem.

(35) Nénémasszony ének:

*Ha haza gyün jó meg ver,
Lesz majd nekem jó reggelt, komámasszony.*

(36) Néni ének:

*Elment a komámasszony Budapestre ihajla,
Nem batyuval a kezébe tyuhajla,
Batyu ám egy kövér liba,
A komám meg azt hitte, hogy elvitte a róka ihajla.*

Komámasszony ének:

*Vettem rajta piros szoknyát tyuhajla,
Nem lett elég a lúd ára tyuhajla.
Fogtam hát egy buta libát,
Ki meg toldta a szoknyám árát tyuhajla.*

Szomszédasszony nagyon csalfa menyecske.

*A szoknyáját is hellyel könnyen kereste.
A pántlikát rá úgy szörözte,
A bótos legény megölelte, az este.*

Szomszéd asszony nagyon szépen megkérem.

*Az uramnak, hogy ne szóljon semmit sem.
Tíz pár csókot adtam érte,
A bótos legény jó megmérte, jó tette.*

Meggyütt a komámasszony Budapestre ihajla.

*A komám meg jól megverte tyuhajla.
Szedd össze a sátorfádat,
Tedd bolonddá a jó anyádat, te csalfa.*

(37) Közös ének:

*Zöld erdőbe jártam ibolya között,
Ott láttam egy kislányt koszorút kötött,
Mondtam neki csitt, mit keresel itt,
A babámat várom, de még nincsen itt.*

*Zöld erdőbe jártam ibolya között,
Ott láttam egy kislányt koszorút kötött.
Mondtam neki, hogy jaj de aranyos,
Akkor szép a kislány takaros.*

(38) Bácsi ének:

*Ez a nyárfa de magos,
Ez a kislány de csinos.
Mit ér a csinosága,
Ha a 48-as bálba leasett a szoknyája.*

*A fehérvári fokházba,
Magam vagyok bezárva.
Gyere babám váltsál ki,
Ne hagy el a fehérvári fokházba elhervadni.*

*Ki váltalak ki ki ki,
Nem hagylak el hervadni.
Eladom a jegykendőm,
Kiváltom a fehérvári fokházból a szeretőm.*

(39) Bácsi ének:

*Jó estét, jó estét,
Sági bíróné asszony,
Itthon van-e a lánya,
Az én kedves galambom?*

Néni ének:

*Nyugszik már alszik már,
Gombos nyoszolójába,
Mit is tudna csinálni,
Egy szép leány magába?*

Bácsi ének:

*Menjen be kötse föl,
Gyűjön el a bálba.
Kék szín selyem kendőjét,
Kösse fel a nyakába.*

*Lagos szárú cipőjét,
húzza föl a lábára,
Tíz pár arany gyűrűt meg,
Rakja föl az ujjára.*

*Néni ének:
Jó estét, jó estét,
Kocsmárosné szép asszony,
Hol van az a szép legény,
Aki engem hivatott?*

*Bácsi ének:
Kerüljél belülre,
A szoba belsejébe.
Tíz szál muzsikus cigány,
Húzza majd a kedvedre.*

*Néni ének:
Eressz ki, eressz ki,
Eressz hadd menjek már ki,
Lagos szárú cipőmből,
A vért hadd öntsem már ki.*

*Bácsi ének:
Ne menj ki, ne menj ki,
Ne hűtsd meg magadat,
Tíz pár arany gyűrűd már,
Az ujjaidra dagad.*

Néni ének.

*Eressz már eressz már,
Mert mindjárt meghalok,
Mert mindjárt itt meghalok,
Kétszáz felé szakadok.*

Bácsi ének:

*Nem bánom, nem bánom.
Ha százfelé is szakadsz.
Ha száz felé is szakadsz,
Ha itt mindjárt meg is halsz.*

(40) Közös ének:

...

*Add ide kicsikém a csöpp szádat,
Hadd csókolok rája pár százat,
Várj egy kicsikét még, fiatal vagyok én még,
Tizenhat éves vagyok szeretni még nem tudok,
Gyere kedves kis angyalom taníts meg.*

(41) Közös ének új dallam:

*Elmennék én tihozzátok egy este.
Ha a kutya a kapuba nem lesne.
Tanítsátok emberségre,
Ne ugasson a legényre, az anyád ragyogó csillagját.*

*Elmennék én tihozzátok egy este,
Ha az anyád a kapuba nem lesne,
Mondd meg kislány az anyádnak,
Ne álljon ki kapufának, az anyád ragyogó csillagját.*

(42) Lány ének:

*Dió fából van a, dió fából van a kis angyalom kapuja.
Lassan gyere babám, lassan gyere babám, lassan gyere be rajta.*

*Lassan gyere be rajta be rajta itthon van az anyám a jó édesanyám lépteidet
meghallja.*

*Rakattasd le babám, rakattasd le babám, az egregyi fő utcát,
Azon sárosodik, azon sárosodik lakkos szárú kis csizmám.
Föl fröccsen a szárára szárára onnan pedig babám, onnan pedig babám, a
szalagos szoknyámra.*

(43) Néni szöveg:

*A katonaidő letelte után a legény megkérte párját. A kéretésnél nem volt nagy
mulatság. A kéretők mindig valami szép rigmussal állítottak be. Pl.: A mi kis
galambunk erre repült keressük a párját. A lány a kéretésért jegykendőt adott,
a kéretők pedig pénzt adtak a lányért. A kéretőket addig nem engedték el amíg
nem feleltek a találós kérdésekre.*

*Ha gyünnek nem lösz,
ha nem gyünnek lösz.
Had szóljon !*

(44) Közös ének:

*Házunk előtt édesanyám kinyílt a bazsarózsa.
Édesanyám nem sokáig leszek én a maga fia.
A faluba legszebb lánynak én voltam a szeretője
Édesanyám nemsokára én leszek a vőlegénye.*

(45) Vőlegény szöveg:

Hej de nagy a bánatom, nem adják, nem adják, szegény vagyok.

(46) Vőlegény ének:

*Ha én nekem nyolc százasom lenne,
az én babám rég az enyém lenne.
De mivel, hogy szegény vagyok,
nincsen hozzá kedve,*

Sem anyjának, sem apjának

(47) Vőlegény szöveg:

Hát kedves gazduram ez egy kicsit sok.

Gazdasszony szöveg:

Ez nem sok ilyen lányért nem sok.

Gazda szöveg:

*Nem sokallhatod mer ennyit megér, mer ezt megnézheted elürü is háturu is,
mert ilyet nem mindenhol találsz.*

Vőlegény szöveg:

Hát én tudom kedves asszony néném nekem érne a legtöbbet.

Gazdasszony szöveg:

*Hát akkor ne alkudozz, édös fiam hát örülj, hogy megkapod a lányt amennyit
kérnek annyit adj!*

Vőlegény szöveg:

Jól van kedves gazduram megegyeztünk.

1, 2, 3, 400, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15,

Gazdasszony szöveg:

Látja még marad is.

Gazda szöveg:

Hát maradt egy kicsi még neki, hát az még kell ezután is neki.

Gazdasszony szöveg:

*Fejünk fölött száll a fecske,
a szép leány nincs kifestve,
körül slingölt a köténye,
szép barna legény a szeretője.*

(48) Vőlegény ének:

*Én e házba azért jöttem,
ketők lányát, hogy megkérjem.
Hű szívemnek egy a vágya,
hogy ő legyen neki párja.*

Menyasszony ének:

*Szeretőmnek szerettelek,
hozzád menni mégsem merök.
Mert az a te csalfa szíved,
ahányat lát annyit szeret.*

Vőlegény ének:

*Ha téged elvehetnélek,
tejbe vajba fürdetnélek.
Olyan igaz lennék hozzád,
mint tulajdon édesanyád.*

Menyasszony ének:

*Szeretlek én tégöd nagyon,
mert fekete szömöd vagyon.
Szömöldököd sugár vagyon,
az enyémhő illik nagyon.*

Vőlegény ének:

*Nem eresztöm rád a napot,
őrizlek mint gyöngyharmatot.
Kökény szemöd ragyogását,
lesném szíved dobogását.*

Menyasszony ének:

*Házasodj meg ha megakarsz,
végy el engöm ha elakarsz.*

*Mert ha engöm elszalajtól,
ilyen rózsát nem szakajtól.*

Vőlegény ének:

*Édes rózsám én elveszlek,
mert én igazán szeretlek,
Eladom a legénységem,
ölelöm a feleségem.*

Menyasszony ének:

*Ha engöm igazán szeretsz,
megígéröm tied leszek.
Átadom a jegykendőmet,
ölelgetöm a férjemet.*

Közös ének:

*Menyecskének jó dolga van,
amelyiknek jó ura van.
El megy neki vízért fáért,
azér a mézes csókjáért.*

(49) Vőlegény szöveg:

*Hát kedvesem, a jegykendőért, mi jár tudod-e? Olyan nagyon boldog lettem,
amit nem is reméltem, nagy kár, hogy most kell épp a menyasszonyomat
otthagyni, mert el kell mennem hívogatni a Plesz komámnak a lakodalmára.
Jó napot adjon Isten!*

Háziak:

Adjon Isten!

Vőlegény szöveg:

*Tisztelik keteket, Plesz János vőlegényünk, Molnár Mária menyasszonyunk,
keddre ebédre vacsorára, a muzsikának felzendült hangjára, szívesen fogják*

*ketőket látni. Kést kalánt, vellát ne hozzon ketők mert ott se lesz, de szoknyát
pöndőt jó fölkössék, hogy tánc közbe le ne essék!
Hadd szóljon!*

(50) Zenekarra ének:

*Sarkon van az Egrögy község kocsmája,
Legényöknek van az oda csinálva,
Legényöknek meg a hírös kisegrögyi lányoknak,
Meg a hírös egrögyi pulgeroknak.*

(51) Néni szöveg:

*Magyaregregyen a legrégebben ismert lakodalmi szokás volt, hogy az esküvő
után a menyasszony a két vőfélyvel és a vendégekkel elment haza. Ugyanígy a
vőlegény a két nyoszoló leánnyal és a vendégekkel. Ettek és mulattak a két
háznál. Estefelé a vőlegényt násznagya elbúcsúztatta pajtásaitól.
Hadd szóljon!*

(52) (Zenekar egy versszak csárdást játszik, majd egy másik dallamot:)

*Ez a kislány ha elindul esküdni,
Egyik könnye a másikat eléri,
Előtte a magas oltár gyémánt feszület,
Barna legény nem esküszöm meg veled!*

(53) Násznagy szöveg:

*Most a vőlegény helyett emelem szavamat, kissé hagyják abba a nótát! Édes
legény társam, s ifjú barátaim, akikkel mind eddig töltöttem napjaim,
köszönöm szívemből támogatástokat, épp úgy köszönöm, jó barátságtokat. Sok
boldog napokat töltöttem köztetek, kérlek szépen el ne felejtsetek. Lássátok
könny pereg most is mind a két szememből, mert sajnálak titeket szívemből
lelkemből. De már most drága menyasszonyom édes hites párom, lesz a fő
örömöm minden boldogságom. Na de titeket sem foglak feledni, mint jó
barátimat síromig szeretni. Szeressük egymást bajba és örömbbe, el ne hagyjuk
egymást az életbe. Most pedig megkérem a zenész elvtársukat, egy jó csárdást
mindönki kedvire.*

(54) Zenekarral ének:

*Az eke a földet nem magának szántja,
Az anyja a lányát nem magának szánja,
Neveli neveli, szárnyára ereszti,
Könnyes szemmel nézi mikor más öleli.*

(55) Zenekarral másik dallam:

*Tizenkettő, tizenhárom, tizennégy,
Barna legény házasodni hová mégy?
Elmegyek a régi szeretőm után,
Megkérdezem szeret-e még igazán.*

*Tizenhárom fodor van a szoknyámon,
Azt gondoltam férjhez megyek a nyáron.
De már látom semmi se lesz belőle,
Tizenkettőt levágatok belőle.*

(56) Néni szöveg:

*Hej legények mit szólnátok,
ha tőlem tanácsot kapnátok?
Vigyázzatok minden szóra, ha
egy lánnyal álltok szóba.
Megölelni akarjátok
jól meggondoljátok,
mer a lány nagyon kényes,
ha csókot kap már szeszélyes.
Az első csóktól tiltakozik,
a többi után sóhajtozik.
Sok szépet jót ígérjeteK,
Így lesz ám a feleségtek.
Hamisak soha ne legyetök,
csak igazán szeressetök.*

(57) Zenekarral ének:

*Este este de szerelmes ez az este,
szerelmes kislánnyal voltam én az este
Kinyílt a tearózsa a kezembe,
Babám karján alszom én el minden este.*

*Szántó földön kinyílt a búza virág,
Szerettelek tudja ezt az egész világ,
De már mostan kibeszélem fűnek fának,
Nem szeretlek megmondhatsz a jó anyádnak.*

(58) Néni szöveg:

Este felé összekészülődött a vőlegény násznépe, énekelve indultak a menyasszonyért akinek ládáját kelengyét még a faluba is kocsival vitték a vőlegény házához. Indulás előtt a násznagy elbúcsúztatta apjától, anyjától, testvéreitől, pajtásaitól. Utána táncolva mentek az úton a kocsí után.

(59) Násznagy szöveg:

*Íme eljött az indulásnak órája,
induljunk el tehát és menjünk annak sorjába.
Mint a fecske madár a párját megtalálja,
kedves vőlegényünk ugyan ezt óhajtja.
Szép menyasszonyát mielőbb meglássa,
szerető szívére keblére zárhassa.
Tegyünk lépéseket tisztelt násznép érte,
mert csak így lesz boldog a házassége.
Induljunk el tehát, a szentháromság nevében,
e nehéz utunkon vezéreljen Isten.*

(60) Néni szöveg:

*Ez az utca bazsarózsa,
menyasszonyért megyünk rajta.*

Násznagy ének:

*Este van, este van, megy a nap lefelé,
Most indul a vőlegény,
Most indul a vőlegény,
A menyasszony felé.*

*Bé megy a szobába, rá ül a lócára,
Rá hajtja a bús fejét,
Hullassza a könnyeit,
A babája vállára.
Így sóhajt magába, Istenem, Istenem,
De szeretem a szívét,
Kellemetes beszédét,
Ennek a kislánynak.*

Hadd szóljon!

*(61) (zenekarral ének, első versszak csárdás, második versszakkal már ugrós:)
Megérett a piros alma le kellene szedni,
Ezt csinos barna kislányt el kellene venni,
Megérem én azt az időt babám te leszel a párom,
Azt a páros csókjaidat úgy is alig alig várom.*

*(62) Násznagy szöveg:
Hallgat, hallgat, hallgattassék,
Jézus neve dicsértessék.
E menyegzős házba feljött a sokaság,
engedelmet kérek, hogy legyen hallgatás.
Gyermek oda hátra, szűnjön a suttogás,
míg itt elől röviden szól a búcsúztatás.
Hegedűnek álljon meg zengése,
sarkantyúknak is szűnjön meg pengése,
mert búcsúzásomnak most léssen kezdése,
legyenek csendesen míg léssen végzése.
Ékes menyasszonyunk felkért szeretettel,*

*hogy ő helyette is egész tisztelettel,
zengném el búcsúját búcsúzó szavait,
hallgassák meg tehát főbb óhajtásait.
Jaj miként indítsam szólásra ajkaim?
Látom, hogy égnek már lobogó fáklyáim,
Jelen vannak immár kivált virágaim,
melyekkel örömmel töltöttem napjaim.
Hadd szóljon!*

(63) Zenekarral ének:

*Ezt a kislányt igazán csakugyan nem az anyja nevelte,
Zöld erdőbe igazán csakugyan a vadgalamb költötte...*

(64) Násznagy szöveg:

*Már veletek én már éppen egy házba nem leszek,
de hogy ne búcsúzzak, arra nem mehetők,
míg beszélek addig reám figyeljetök,
elválást éntőlem mindnyájan vegyetök.
Kedves jó szüleim, most hozzátok fordulok,
mielőtt e nagy útra én most elindulok.
Mert magától nyílt meg életemnek napja,
vagy hótig öröme, vagy örökös búra.
Zeng búcsúzó szavam, hullanak könnyeim
tőletek válok meg kedves jó szüleim.*

(65) Násznagy ének:

*Édesatyám rózsafája,
én voltam a legszebb ága
Most egy legény leszakított,
Karjaiba elhervasztott.*

(66) Néni ének:

*Ezt a kislányt nem az anyja szülte,
Rózsafának teteje termötte,*

*Rózsa fának a legszöbbik ága,
Földre hajlik a szomorúság fája.*

*El kell menni a ketők házatól,
Elbúcsúznak az édesanyámtól.
Alsó fölső jó szívű szomszédától,
Meg a kedves leány pajtásimtul.*

(67) Násznagy szöveg:

*Hozzád édesanyám mit szóljak nem tudom,
mert szívem elfogta keserű fájdalom.
Könnyező szemeim fölnyitni sem bírom,
búcsúzó szavaim, csak zokogva mondom.
Add ide kezedet forró könnyeimet
hadd öntsem rá jelét igaz érzelmemnek.
Ki annyit dajkáltál és annyit szenvedtél,
mint gyenge virágot ápoltál neveltél.
Jóra tanítottál, a rossztól féltettél,
most pedig engemet szárnyamra engednél.
Itt van az elválás keserű órája,
mely esik szívemnek nehéz fájdalmára.
Most mindjárt ültetnek férjem kocsijára,
kedves édesanyám könny hullajtására.
Kedves szülőanyám jöjj ide én hozzám,
hogy még utoljára hadd csókoljon meg szám.
Hadd öleljenek meg e szerető kezek,
mert segítségedre többé már nem lesznek.
Elválok tetőled, de szívem nem hagy el,
anyai hűséget magammal viszem el.
Kedves édesanyám itt az óra jelen,
szerető jó anyám amelyre elmegyek.
Mielőtt elmenni látod magzatodat,
add rám édesanyám végső áldásodat.*

(68) Néni ének:

*Jaj de nehéz édesanyám elválni,
Édesanyám szárnya alól kiszállni,
De keserves más kenyerét meg szokni,
Jaj Istenem miért kell ennek így lenni.*

(69) Násznagy szöveg:

*Hol vagy öreganyám majd elfelejtenők,
pedig neki már nem sokára ássák a temetőt.
De azért hála legyen az Istennek,
hogy megérte napját férjhez menésemnek.
Adjon az Isten még sok éveket,
évek mellé pedig sok jó egészséget.
Ha pedig eléred utolsó órádat,
nyerjed el mennyekbe dicső koronádat.*

*Kedves testvéreim el ne feledjetök,
amíg tiszta szívvel eddig szerettetök.
Ápoljátok az én drága szüleimet,
helyettem is szolgáljátok kérem őket.
Hadd szóljon!*

(70) Zenekarral ének:

*Sárga szöme szöme van sárga szöme van a kukoricának,
Szőke szeretője van szőke szeretője van a barnának.
Össze illik a szőke a barnával,
Váratlanul készakarva én is össze kerültem a babámmal.*

*Csak titokba angyalom, csak titokba akartalak szeretni,
De ki kellett angyalom, de ki kellett annak világosodni,
Hadd tudja meg az egész világ nem bánom,
Hogy én téged szerettelek, hogy én téged, soha el nem feledlek.*

(71) Násznagy szöveg:

*Nyoszolyó asszonyok, nyoszolyó leányok,
örökké fennmarad szíves barátságtok.
Az Isten áldása lebegjen fölöttünk,
hogy boldog lehessen a földi életünk.
Álljatok elibém sok híres legények,
akik személyemet gyakran szemléltétök.
Ha ajándékba nékem hajfonót tettetök,
most már sajnáljátok, hogy nem lettem tietek.*

(72) Nénik éneke:

*Lányok, lányok, lányok, lányok, kiségregyi lányok.
Közületek, közületek csak egyet sajnálok,
Ha elmegyek más faluba, százat is találok,
Éppen azért közületek csak egyet sajnálok.*

(73) Násznagy szöveg:

*Kedves lánypajtásaim, kik eddig voltatok,
most könnyes szemekkel körülöttem álltok.
Szép koszorútokból én már kiválok,
Istentől tenéktek minden jót kívánok.
Kedves lánytársaim, ti is jó férjet keressetök,
kövessétek példám, hogy férjhez mehessetök.
De akinek akad istentelen párja,
a fejkötő hamar koporsóba zárja.
Adjon az ÚrIsten néktek is olyan férjet olyan párt,
hogy minden hetvenhetedik százvári vásárba lássátok meg egymást.
Adjon az Isten Jancsikát, Juliskát, Iluskát, Gáborkát,
ezek majd kieszik a tepsziből a pirított gánicát.
Kedves alsó felső jó szívű szomszédok,
akik jelen vagytok testvérek rokonok,
fáj a szívem, hogy elválok tőletök,
kérlek benneteket el ne felejtsetök.
Hadd szóljon!*

(74) Zenekar énekkel:

*Zörög a kocsi pattog a Jancsi,
Talán értem jönnek,
Jaj édesanyám szerelmes dajkám,
De hamar elvisznek.*

(75) Néni szöveg:

*A menyasszony házánál tartották a puskás títot amit a körösztanya vitt. Tánc közben csapkodták, hogy jobban jajgasson. A menyasszony mielőtt bement a házba egy pohár vizet öntött a háta mögé, vagy egy szakajtó búzát rúgott föl, hogy szeressön foglalkozni a baromfiakkal. Szokás volt még a menyasszony vagy a vőlegény bekérése szép rigmusokkal.
Fölhangzik egy 100-150 éves ének, amely arra utal, hogy sok volt az érdekből kötött házasság. Sok esetben az idősebbek választottak a lánynak vagy a legénynek módos párt. Fő volt a sok pénz, a sok föld, és nem törődtek a fiatalok érzéseivel.*

*(76) Kék ibolyát leszedik a szagáért,
A csúnya lányt elveszik a jussáért,
Mer mind olyan a mostni legénység,
Nem kell nekik csak a gazdag feleség.*

*Hely te legény, hova tetted a szemed,
Mikor azt a csúnya kislányt elvetted,
Mire annak a jussát megkapod,
Akkorra a csúnya asszonyt megúnod.*

*(77) Jó estét kívánok násznagy uraméknak,
hogy véget vetettek oly hosszú utuknak,
de fáradozásuk nem esett hiába,
mert drága kincset hoztunk e hajlékba.
Kedvesebb lesz ez nekünk Noé galambjánál,
szájában lévő olajfa ágánál.*

*Szeressék becsüljék mint gyermeküket illik,
tessék násznagyuram vezessék be innét.*

*Ti pedig ifjú pár, néktek azt kívánom,
mielőtt e ház küszöbét átlépni meritek,
öregekkel illők legyetek,
mert csak így lesz boldog a házaseletetek.
A mi kis seregünk ami itten vagyon,
a hosszú útban elfáradt nagyon.
Fogadják vidám hajlékukba,
részesítsék szép mulatságukba.
Had szóljon!*

*(78) Lakodalom van a mi utcánkba,
Férjhez ment a falu legszebb lánya,
Hivatalos vagyok oda én is,
El nem mennék, ha százszor üzennél is.*

*(79) Megérkeztem vidám szép názsereggel.
Beléptem e házba forró szeretettel.
Midőn itt megállok az első kérésem,
kedves jó szüleim szeressenek engem.
Lakozzék közöttünk az igaz szeretet,
mert csak így élhetünk együtt boldog életet.
Másfelől ezennel ígéretet teszek,
az én szüleimnek jó leányuk leszek.
Jóra intő szavuk mindig megfogadom,
szüleim tanácsát el nem utasítom.*

*(80) Anyámasszony adjon isten jó estét,
Megvezettük a szép barna menyecskét,
Megvezettük, de nem azért, hogy szeressék,
Anyámasszony könnyebbségét keressék.*

*Apámuram adjon isten jó estét,
Megvezettük a szép barna menyecskét,
Megvezettük, de nem azért, hogy szeressék,
Sok pénze van, magukéva tehessék.*

*(81) Nincs szebb madár, nincs szebb madár a fecskénél,
Kisegrögyi, kisegrögyi menyecskénél,
Mert annak a szeme csalfa,
Én is azért, én is azért kaptam rajta.*

*Kocsmárosné, kocsmárosné lány Rézi,
Nem akarja, nem akarja a bort mérni,
Válogat a rézicébe,
Melyik illik, melyik illik a kezébe.*

*Hallod-e te, hallod-e te kis menyecske,
Leány vagy-e, leány vagy-e vagy menyecske,
Se nem leány, se menyecske,
Piros rózsá, piros rózsá a kiskertbe.*

*(82) Felkérem a vidám társaságot,
hagyják abba egy kicsit a mulatságot.
Finom meleg leves van már a tálakba,
tisztelt vendégek merjenek sorjába.
Jól töltött káposzta az étkek vezére,
aki jóízűen eszik jól is lakik tőle.
Hadd szóljon!*

*(83) Udvaromba babám áll egy rezgő nyárfa,
Alatta virágzik egy sárga tearózsa,
Bimbó is van rajta, zöld levele nincsen,
Házasodj meg babám, áldjon meg az isten.*

(84) Mikor a mészáros a marhát levágja,

*orrát, lábát, száját, kocsonyának szánja.
Jó a friss kocsonya a meleg leves után,
aki eszik belüle, egészségére váll.
Had szóljon!*

*(85) A menyecske nyíló virág,
Nem tudja, hogy mi a világ,
Arany minden gondolata,
Ha az urát karolgassa.*

*(86) Hát ez a sok kalács, meg ez a sok rétes,
egyenek ebből is ez aztán fenséges.
Most pedig fogjuk a poharat igyunk is belőle,
a menyasszony és a vőlegény egészségére!
Hadd szóljon!*

*(87) Azt hallottam kicsike babám, hogy te engem nem szerettél soha igazán.
Azt hallottam kicsike babám, hogy te engem nem szerettél soha igazán.
Pedig én tégedet nagyon szeretlek,
Gyere vissza gyógyítsd meg a fájó szívemet!*

*Azt hallottam el akarsz menni, szebb szeretőt, jobb szeretőt akarsz keresni.
Azt hallottam el akarsz menni, szebb szeretőt, jobb szeretőt akarsz keresni.
Pedig én tégedet nagyon szeretlek,
Gyere vissza gyógyítsd meg a fájó szívemet!*

*(88) Most a menyasszony és a vőlegény elébe intézem beszédem.
Mindjárt legelsőre násznagyunknak nyújtva köszönetünket.
Oly sok szívességet cselekedék velék,
fogadják hálánkat és köszönetünket,
és el ne feledjenek soha se bennünket.
Hadd szóljon!*

(89) Zöldre van a, zöldre van a rácsos kapu festve,

*Odajárok minden szombat este,
Nem győztelek kisangyalom várni,
Be kellett a, be kellett a rácsos kaput zárni.*

*Bezáratom, bezáratom rácsos kiskapudat,
Nem gázlom le a sáros udvarodat,
Vethetsz bele szegfűt, majorannát,
Nem gázlom le, nem gázlom le annak a hajtását.*

*(90) Lányok most rám figyeljete,
a legénynek ne higgyetek,
mert a legény mind hamis ám,
szaladgál a lányok után.
Az egyiket hitegeti,
a másikat ölelgeti.
Ne higgyetek lányok neki,
még akkor sem ha azt csicssergi,
édes rózsám de szeretlek,
jövőre majd el is veszlek.
Mikor a lány férjhez menék,
innen onnan jön a kérő.
Jár utána szőke barna,
de a lány csak vállát vonja,
igazán egyet sem szeret,
valamennyit csak hiteget.
De ha megtalálja szíve párját,
nem sajnálja a lányságát,
alig várja, hogy megkérje,
legyen neki felesége.
Lány koromban is ez így volt,
ej de az már réges rég volt.*

*(91) Asszony, az akarok lenni,
Nékem, nem parancsol senki,*

*Félrevágom a büszke leányságom,
Sej az uramat jól elsodrófázom.*

*Ember, az akarok lenni,
Nékem nem parancsol senki,
Félrevágom a büszke legénységem,
Sej ölelem a csárdás feleségem.*

*(92) Lakodalom előtt két héttel, dió pucolás kezdődött. Előtte egy héttel
vasárnap készítették a levestésztát, csütörtökön sütötték a boronyakarikát.
Pénteken marha-, disznóvágás, baromfi tisztítás. Szombaton főzés tálalás
mosogatás. Mikor meg volt, a szakácsasszonyok csöndben besorakoztak és
kezdődött a gazdasszonytánc.*

*(93) Kecsebéka fölmászott a fűzfára,
Annak is a legmagasabb ágára,
Így se volt jó, úgy se volt jó, sehogyan se volt az jó,
Mindig csak a más asszonya volt a jó.*

*A kiscica fölszaladt a padlásra,
Kisegeret hozott le a szájába,
Idetette, odatette, mindenhova letette,
Végén meg a fülét farkát megette.*

*(94) Tisztelt vendégsereg,
láthatják, nem vagyok én már mai gyerek.
Így szólt az apám az anyámhoz,
hozhatna a gyerek menyecskét a házhoz.
A közelbe voltam én is és meghallottam,
és háztűznézni mindjárt elindultam.
Bejártam tíz várost,
meg harminc három falut,
nem találtam leányt,
sehol nekem valót.*

*Az egyik csúnya volt,
a másik szegény volt,
a harmadikat, láttam, ölelte egy legény,
a negyediket pedig szörnyen megszerettem,
egy jó félóraig a bolondja is lettem.
De azt az egyet nem vehetem el ám,
mert sokkal vénebb volt, mint az öreganyám.
Pedig lássák, még most is legény vagyok,
reggeltől napestig a lányokra gondolok,
meg a menyecskékre is.
És ha volna aki hozzám jönne,
megtartjuk a lagzit a jövő esztendőre.
Igyunk egyet, az új házaspár,
meg mindnyájunk egészségére!
Éljen! Éljen!*

*(95) Hát én is így járék ám vala,
mikor én férhő ménő lány voltam,
két szeretőt tartottam,
az egyik szeretőt is ám,
a másik bizony becsapott ám,
meg is jártam ám én végül,
egyik sem vett feleségül.
Mevénültem lány fejjel,
még a kutyának se köllöttem.*

*(96) Magyaregregyen a legrégebben ismert ajándékozási szokás volt, ki mit
vett ráterítette a menyasszonyra és úgy táncolt. Régen a menyasszony is vett
ajándékot, anyósának, apósának, de azt nem ő, hanem a násznagya adta át
ünnepélyesen. A megajándékozottak így feleltek: szeretem az ajándékot, de
még jobban azt, aki vette.*

*(97) Konty feltűzés a lakoma közepe,
konty és fejkötő a nő ékessége,*

*nem csak ékessége, mintegy koronája,
az az igazi nő aki büszke rája.
Legtöbb nő ezt úgy véli,
hogy ezt a díszet a férjével cseréli.
Ő lesz úr a háznál, ő visel kalapot,
pláne ha egy kissé gyenge férjet kapott.
Gyámoltalan férjnek kell a kardos asszony,
aki a jóllét és csend fölött virrasszon.
De ott ahol a férj megállja a sarat,
jobb ha az a nő csak segítő társ marad.
Így hát kedves új asszony, jegyezd meg ezt híven,
hogy testi lelki áldást kíván rátok szívem,
na meg hat-hét gyerekkel áldjon meg az Isten.*

*Most pedig táncoljon hát vele mindenki egy kurtát,
de vigyázzanak le ne tapossák a cipője sarkát,
tömjék meg jól forinttal a markát,
gondolják úgy is drágáért varrták.
A násznagy kezdje a táncot, a többi még rá ér,
addig menjenek az ide való ajándékért.*

*(98) Holtig átkozom az anyámat,
Mért nem adott engem babámnak,
Annak adott, kit soha sem szerettem,
Kire még a szememet se vetettem.*

(99) zenekar lassú majd friss csárdás

...

*Kinek mi gondja van rája, had járjon a falu szája,
Ennek a kislánynak én leszek a párja.*

(100) Mi bor?

*Szív vidámító, jó kedvre indító.
Két tele üveg van a kezembe,*

*Úgy illik, hogy előbb én kóstoljak,
Aztán viszem a násznagyoknak.
Fehér és vörös bor van az üvegekben,
Töltsék majd belőle az egészségünkre.*

*(101) Látják ezen üveget pohár a neve.
Ami benne van az a szőlőnek a leve.
Zöld volt a levele, piros lett a leve,
a menyasszonyt, vőlegényt köszöntsük vele.
Éljen az új pár!*

*(102) Bor, bor bor, de jó ez a piros bor.
Bor, bor bor, de jó ez a piros bor.
Asszony is iszik belőle, félre áll a kontya tőle.
Bor, bor bor, de jó ez a piros bor.
Máskor is iszik belőle, félre áll a kontya tőle.
Bor, bor bor, de jó ez a piros bor.*

*Víz, víz, víz, de jó ez a tiszta víz.
Víz, víz, víz, de jó ez a tiszta víz.
Nagyhalacska úszik benne, szép menyecske fürdik benne,
Víz, víz, víz, de jó ez a tiszta víz.*

(103) Este este, de szerelmes ez az este (57. számú)

(104) Férfek tízparancsolata következik, hallgassák meg!
1. Első feleséged minden kívánságát teljesítsd, ne mérgelődj, ha sokat akar!
2. Szabadidődben ne szökj e hazulról, hanem mulattasd a feleségedet!
3. Feleségedet mindig a legjobbnak, legokosabbnak tartsd, ha nem is az!
4. Ha szomjas vagy, ne menj a kocsmába, feleséged csókkal oltja a szomjadat!
5. Kártyázni se menj el hazulról, hanem kártyázz otthon a feleségeddel!
6. Feleséged főztjét mindenhol dicsérd, még akkor is, ha megbetegszel tőle!
7. Legyél takarékos mindenben, hogy minden hónapban új ruha jusson a feleségednek!

8. *Ha a feleséged a fejedén egy pár fazekat tör el, tekintsd azt a legnagyobb élvezetnek!*

9. *Ne kívánd, hogy a gyereket feleséged tisztogassa és ringassa, csináld azt te magad!*

10. *Ne kacsingass más menyecskékre, és ne járd a szép lányok után!*

(103) *A menyecske nyíló virág,*

Tudja ezt az egész világ.

Ha az urát hazavárja,

A két karját ki-kitárja.

Csókjaival ébresztgeti,

Karjaival ölelgeti.

Mi a legszebb a világon?

Páros élet, én is látom!

(105) *... mellett van egy kis ház, sárgára van festve,*

Abban lakik, abban lakik egy barna menyecske,

Piros függöny az ablakán, félre van az hajtva,

Arra jár egy barna legény, be-bekcsint rajta.

Ne kacsingass barna legény az én ablakomba,

Inkább gyere, inkább gyere, feküdj az ágyamba,

Nincsen itthon az én uram, szegény halász legény,

Éjjel-nappal a vízre jár, halat keres szegény.

(106) *Jaj, de csinos menyecske lesz ebből a lányból, kerek kontyot csavarnak a hajból.*

Jaj, de csinos menyecske lesz ebből a lányból, kerek kontyot csavarnak a hajból.

Ő lesz az én kedvesem, ő lesz az én drága kedvesem,

Eszteendőre elveszem, kettőre meg elverem, így jár az én drága kis feleségem.

(107) *Lagos szárú kiscsizmám, szögre van akasztva,*

*Gyere kedves galambom, húzd föl a lábamra,
Húzd föl a lábamra, ott annak a helye,
Még az éjjel, galambom, csárdást járok benne.*

(verbung)

*Cifra szűröm galambom, szögre van akasztva,
Gyere kedves galambom, terítsd a vállamra,
Terítsd a vállamra, ott annak helye,
Még az éjjel, galambom, betakarlak vele.*

(108) Régi kedvelt tánc volt, és ma is az a vánkostánc. Ez rendszerint akkor ért véget, ha vagy a vőlegény, vagy a menyasszony elé lecsapják a párnát. A fiatalok hosszan eltáncolnak rajta és ezen keresztül sok szerelem szövődik. Had szóljon!

(109) zenekar (a vánkostánc dallama)

*(110) Lakodalom van a mi utcánkba,
Férjhez ment a falu legszebb lánya,
Hivatalos vagyok oda én is,
El nem mennék, ha százszor üzennél is.*

*(111) Én vagyok a csongorádi gulyás,
Én fogom az aranyhalat, nem más,
Én fogom az aranyhalat,
A budapesti lánchíd alatt, csuhajja.*

(friss)

*Édesanyám, minek adott férjhez,
Minek adott részeges legényhez,
Én az uram nem szeretem,
Gyászba borult a gyöngy életem, örökre.*

(112) zenekar

...

Kár volna még megtenni, fiatal az édesanyja, elvenni

...

(113) induló - kivonulás

7.2. Filmek

Dolgozatom mellékletét képezik az alábbi gyűjtések némafilm felvételeinek digitális másolatai:

Magyaregregy Ft. 817.

1973

Sztanó Pál-Csapó Károly: Karikázó, csárdás, verbunk, vánkostánc

jk.217., Mgt.2829-30., AP.10307-309.

Az alábbi felvételekhez nem jutottam hozzá:

Magyaregregy Ft. 797.

1972.12.9.

Martin György

ugrós, csárdás, karikázó

jk.223., Mgt.2673., 10647-48. (AP ?)

7.3. A hangfelvételekről

Szakdolgozatomhoz csatoltam a „Fonótól a vánkostáncig” című magyaregregyi lakodalmas témáját feldolgozó műsor hangfelvételét, amelyet Csernavölgyi Endréné fiától kaptam. A felvételen – egyes apróbb részletektől eltekintve - jól hallható az általam is ismert műsor teljes hanganyaga, a szövegek, az énekek és a zenekari muzsika is.

A lehallgatott hangzóanyag, pontos leírását a „Fonótól a vánkostáncig (szerkesztette Csernavölgyi Endréné)” című fejezet tartalmazza.

A hangfelvételeket ismeretlen eszközökkel rögzítették magnószalagra, amelyek tartalmát a használhatóság érdekében az 1980-as években másolta át Márton Zsolt (Vékény)

magnókazettára. Az eredeti magnószalagok nem fellelhetők, a magnókazetták néhol (jellemzően a kezdetekkor) hiányosak, vágásokat tartalmaznak. A lakodalmasról két felvétel is a birtokomban van, az egyik felvétel hiányos, a másik teljes. A két felvétel két különböző időpontban készült műsor felvétele, de a meglévő részek tartalmilag azonosak. A hiánytalan felvételeknek készítettem el a digitális másolatukat állagmegőrzés és feldolgozás céljából. A rendelkezésemre álló eszközök, és technikai ismereteim nem tették lehetővé, hogy a felvételeket a Hagyományok Háza standardjai¹ alapján dolgozzam fel, azonban alkalmaztam azokat az elvárásokat, amelyekre lehetőségem volt:

- A hanganyagot Microsoft WAV formátumú, 44,1 kHz mintavételi frekvenciájú, 16 bit bitmélységű, az eredeti felvételnek megfelelően sztereó vagy monó fájlba kell mentettem.
- Az általános jelszintet hardveresen, az analóg jelen állítottam be.
- A fizikailag különálló (külön oldalon) lévő anyagokat külön fájlba digitalizáltam, ezeknek egy tömörített változatát tartalmazza a melléklet mp3 formátumban, amelyek segítségével követni lehet a felvétel koherenciáját. Azonban a könnyebb használhatóság kedvéért a felvételt ének-és szöveg szerint részekre daraboltam, a leírt szöveg számozása szerint.
- A hordozó végén található üres részeket levágtam.
- Dinamikamódosítás (kompresszor, limiter, zajzár, automata szintszabályzás stb.) sem felvételkor, sem utólag, sem hardveresen, sem szoftveresen nem alkalmaztam.
- 1.15. Az elkészült fájlokat sorrendjük megtartásával írtam ki.
- A fájlnevéadásnál is megpróbáltam követni az ajánlásokat.
- Alkalmazott eszközök: SONY Stereo Casette Deck TC-WE405, Albacomp Activa Standard Mobil Traveller (V4 15.4" WXGA/CM1.8G/512M/40G/DVD-RW) laptop, VIA AC97 Multimedia audio controller (VIA Technologies, Inc. VT8233/A/8235/8237 AC97 Audio Controller rev 60) hangkártya, Linux 2.6.17.6-10 (#1 SMP Tue Aug 7 19:38:02 CEST 2007 i686 UHU-Linux) operációs rendszer, Audacity ® 1.3.4-beta (Unicode)² hangszerkesztő szoftver.

1 A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma által kiírt TENGERTÁNC - IV. pályázat részletes digitalizálási követelményei. <http://www.hagyomanyokhaza.hu/index.php?page=595>

2 <http://audacity.sourceforge.net/>

7.4. A kották

Mivel a dolgozatomban mellékletként képezik az eredeti hangfelvételek digitalizált másolatai, ezért a felvételeken található dallamokat egyszerűsített lejegyzéssel kottáztam le. A lejegyzés célja a dallamok elemzése, összehasonlítása, és megjegyzésük segítése, ezért nem rögzítettem a ritmus szöveghez és a különböző versszakokhoz való alkalmazkodásából, az adatközlők díszítéseiből adódó eltéréseket, variációkat. Az előadásra vonatkozó további jellegzetességeket a felvételeken lehet megfigyelni.

A műsor dallamait az előadáshoz illeszkedve „d” záróhanggal jegyeztem le (d-moll ill. D-dúr hangnemben). Ez a hangnem többségében énekelhető, a dalok hangterjedelme - így lejegyezve - viszonylag kevés pótvonalat igényel, és ez a hangnem jól illeszkedik a fúvósok játékához is. A kottaképek áttekinthető és használható segítséget nyújtanak.

(1) Szü- ret ut- án van az i- dő, há- za- sod- ni ké- ne,

5

9

13

(2)

Egy szép bar-na lány el-ment es-te a fo-nó-ba,

(4)

Zöld bú-zá-ban kes-keny a gya-log-út

(6)

Verd meg Is-ten azt az é-des-a-nyát,

4

7

10

(8)

Es-te van már a fa-lu-ba ha-za ké-ne men-ni

4

5

9

(9)

Lá-nyok, lá-nyok ró-lam ta-nul-ja-tok

4

7

10

(12)

Nincs szebb ma-dár a)sár-ga lá-bú kis ma-dár-nál

4

7

10

(13)

Szü-re-te-lík már a ka-dar-kát,

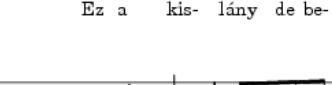
2/4

(14)
Ke- cske- bé- ka fel- má- szott a fűz- fá- ra

5

(15)
Ez a kis- lány de be- teg,

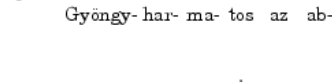
5

(17)
Gyöngy- har- ma- tos az ab- la- kom fi- ók- ja,

4

7

10

(21)
Ősz- sze il- lik a pi- pa a csu- to- rá- val,

5

(22)

Vé- gig men-tem, vé- gig men-tem az eg-re-gyi fő-ut-cán,

5

9

13

(23)

Az eg-re-gyi-kál-vá-ri-a leg-ma-ga-sabb he-gyé-be

4

7

(25)

Sár- gát vi- rág- zik a rep- ce

4

7

10

(26)

Sár- ga pa- pucs az ágy a- latt

5

(28)

Jaj Is- te- nem, mit te- gyek, min- dig ró- lam be- szél- nek,

4

7

10

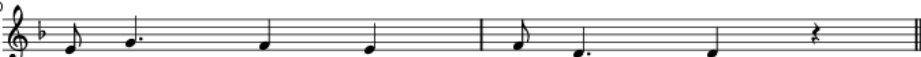
(30)

Kis- ker- tőm- ben meg- é- rőtt a pap- ri- ka

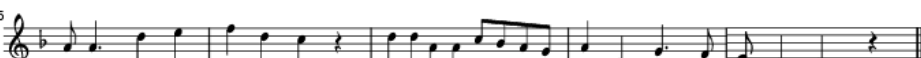
4

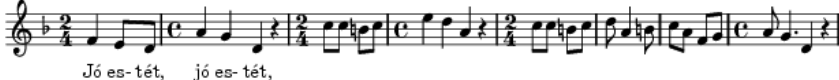
7

(33)
 Ko- má- asz- szony, men- jünk el a sző- lõ- hegy- re,
 5

(36)
 El- ment a ko- má- asz- szony Bu- da- pest- re, i- haj- la
 4
 7
 10

(37)
 Zöld er- dő- ben jár- tam i- bo- lya kö- zött
 5

(38)
 Ez a nyár- fa de ma- gos,
 5

(39) Jó es-tét, jó es-tét,

(40) Pi-ros lett a pi-pacs vi-rá-ga,

5

9

(41) El-men-nék én ti-hoz-zá-tok egy es-te

5

(42) Di-ó fá-ból van a, di-ó fá-ból van a kis-an-gya-lom ka-pu-ja,

5

9

(44)

Há-zunk e-lött, é-des-a-nyám, ki-nyí-lott a ba-zsa-ró-zsa

4

7

10

(46)

Ha én né-kem nyolc szá-za-som len-ne

(48)

(50)

Sar-kon van az Eg-regy köz-ség koc-s má-ja

5

7

10

(50b)

4

7

10

Musical notation for system 50b, measures 1-4. The system consists of four staves. The first staff is labeled (50b) and contains measures 1-4. The second staff is labeled 4 and contains measures 5-8. The third staff is labeled 7 and contains measures 9-12. The fourth staff is labeled 10 and contains measures 13-16. The notation is in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a common time signature (C). The melody consists of quarter and eighth notes, with some rests.

(52)

Ez a kis-lány ha el-in-dul es-küd-ni

5

Musical notation for system 52, measures 1-4. The system consists of two staves. The first staff is labeled (52) and contains measures 1-4. The second staff is labeled 5 and contains measures 5-8. The notation is in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a common time signature (C). The melody consists of quarter and eighth notes, with some rests.

(54)

Az e-ke a föl-det nem ma-gá-nak szánt-ja

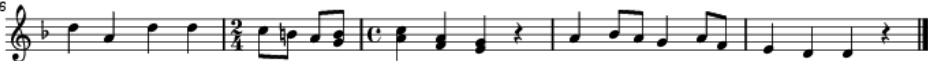
4

7

10

Musical notation for system 54, measures 1-4. The system consists of four staves. The first staff is labeled (54) and contains measures 1-4. The second staff is labeled 4 and contains measures 5-8. The third staff is labeled 7 and contains measures 9-12. The fourth staff is labeled 10 and contains measures 13-16. The notation is in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a common time signature (C). The melody consists of quarter and eighth notes, with some rests.

(55)
 Ti-zen-ke-tő, ti-zen-há-rom, ti-zen-négy,

6

(57)
 Es-te, es-te, de sze-rel-mes ez az es-te,

4

7

(60)
 Es-te van, es-te van

5

(61)

Meg-é-rett a pi-ros al-ma, le kel-le-ne szed-ni

4

7

10

(63)

Ezt a kis-lányt i-ga-zán csak u-gyan nem az any-ja ne-vel-te

5

9

13

(66)

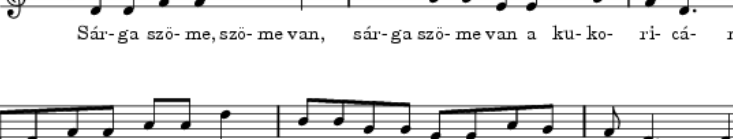
Ezt a kis-lányt nem az any-ja szül-te

4

7

10

(70)

Sár-ga szö-me, szö-me van, sár-ga szö-me van a ku-ko-ri-cá-nak,

4

7

10

(72)

Lá-nyok, lá-nyok, lá-nyok, lá-nyok, kis-eg-rő-gyi lá-nyok,

5

9

13

(74)

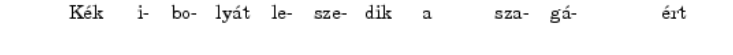

(76)

Kék i- bo- lyát le- sze- dik a sza- gá- ért

3

5

7

(78)

La- ko- da- lom van a mi ut- cánk- ba',

(80)

A- nyám- asz- szony, ad- jon Is- ten jó es- tét,

(81)

Nincs szebb ma- dár, nincs- szebb ma- dár a fecs- ké- nél,

3

5

7

(83)

Ud- va- rom- ba', ba- bám, áll egy rez- gő nyár- fa'

4

7

10

(87)

Azt hal- lot- tam, ki- csi- ke ba- bám

5

9

(89)

Zöld-re van a, zöld-re van a rá-csos ka-pu fest-ve

4

7

10

(91)

Asz-szony, az a-ka-rok len-ni

4

7

10

(93)

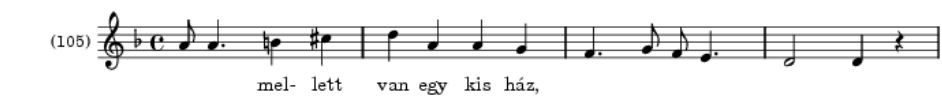
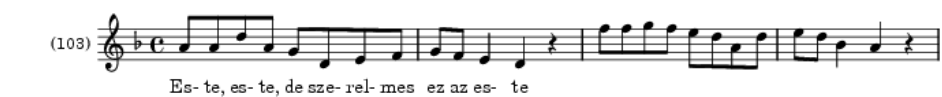
Kec- ke- bé- ka föl-má-szott a fűz- fá- ra

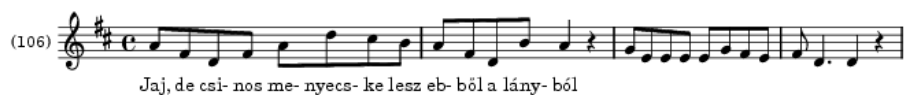
(98)

Hol- tig át-ko-zom az a-nyá -mat

(99)

ra

7.5. Adatközlők

Dr. Bihari Lajos (1932), katolikus, orvos, a Magyaregregyi Baráti Kör elnöke, született Kovácsné Deák Irén (1959), katolikus, magyar-népművelő szakos tanár, a néptáncsoport tagja, született

Fóris Istvánné Preisendörfer Mária (1944), katolikus, Magyaregregy volt polgármestere

Fuchs Józsefné Krajczár Éva (1911-2007) katolikus, nyugdíjas, volt iparos menyasszony

Kovács Árpád (1969), katolikus, tűzoltó, a helyi ifjúsági néptáncsoport vezetője

Kovács Jánosné Deák Anna (1923), katolikus, nyugdíjas, a felkontyolás szakértője

Ifj. Kovács Sándor (1941), katolikus, garázmester, a tánccsoport tagja, lakodalmi tisztségviselő (vőférfi, násznagy)

Krajczár Péterné Zántó Ilona (1910-2006), katolikus, nyugdíjas, volt iparos menyasszony, a régi menyasszonyi ruhák készítője

7.6. Képek jegyzéke

1. kép: Magyaregregy környéke.....	4
2. kép: Baranya megye nemzetiségei.....	5
3. kép: Baranya megye néprajzi tájai.....	5
4. kép: M.egregyi Hagyományőrző Néptáncgy. 1997.....	8
5. kép: Ifjú pár régi viseletben.....	10
6. kép: Korabeli esküvői ruhák.....	14
7. kép: Násznagy borosüveggel.....	15
8. kép: A menyasszonyi ruha és főkötő.....	16
9. kép: A kárászi templom.....	17
10. kép: Vacsora a háznál.....	17
11. kép: A vacsora ülésrendje.....	18
12. kép: Kontyfeltűzés.....	21
13. kép: Násznép.....	22
14. kép: Fejkendők.....	27
15. kép: Női alsó ing.....	27
16. kép: Rövid és hosszú ujjú blúzok.....	27
17. kép: Női pruszlik.....	27
18. kép: Alsószoknya, vagy pöndő.....	28
19. kép: Kasmír szoknya.....	28
20. kép: Piros szalagos szoknya.....	28
21. kép: Kötények.....	29
22. kép: Pacskerok.....	29
23. kép: Ifjú pár viselete.....	29

8. Köszönet

Kovács Sándorné Jeges Irénnek készséges segítségéért, a pontos útbaigazításokért,
Cikláné Bálint Tündének, Csernavölgyi Endréné életrajzi adataiért,
Papp Judit Elzának a gyermekjátékokkal kapcsolatos segítségéért,
és adatközlőimnek, akik készségesen megosztották velem múltjuk emlékeit.